

DEUTSCH GÁBOR

Neológia, ortodoxia, status quo

A 19. században *Eötvös József* nagyon jóindulatúan, mert azt akarta, hogy a zsidó bevett vallás legyen, és a többi történelmi egyházzal hasonlóan felső- és alsóházi képvisellel rendelkezzen, kongresszust kezdeményezett. Rabbít nem hívtak meg, mert ideológiáival nem szándékoztak foglalkozni. Tudták, ahány imaház, annyi szellemiség. Válasszon mindenki meggyőződése vagy neveltetése szerint. A cél az egységes képvisel megteremtése volt, és az, hogy a kötelező és választható iskolázottság problémájára megoldást találjanak.

A hagyományhoz erősen ragaszkodók megalakították a Hitör Együletet, és el is érték a rabbik részvételét a tanácskozáson. Ennek ellenére a kongresszus hangulata kezdetben meglepően kedvezőnek bizonyult. Egy idő után az elnököt tekintélyes szomorvos, *Hirschler Ignác* hibát követett el. A következő mondatot javasolta bevenni a szervezeti szabályzatba: „Minden hitközség ragaszkodik a mózesi hagyományokhoz.” Ezek szerint a rabbinikus döntvényekhez nem. *Jozsef Káro* szabálygyűjtőjének az utóbbit is magában foglalja. Válaszul a Hitör Egylet tagjainak jelentős része elhagyta a termet. A tanácskozás folytatta munkáját, és akik a határozatot elfogadták, azokat kongresszusianak nevezték, a kivonulók és a határozat ellen szavazók némi vita után vállalták az ortodox (helyes hitű) megnevezést. A kongresszusokat ok illették a neológ (újító) jelzővel.

Most nincsen terünk részletekre kitérni, de már utaltunk rá (Új Élet, aug. 15.), hogy a közvélemény által ezen szóval kifejezett vallási minősítés manapság talán két szempontra illik. Egy egész hitközséget e fogalommal illetni értelmetlen. Az Ortodox Hitközség bejegyzését a parlament 1873-ban elfogadta és nyilvántartásba vette. Főleg a vidéki zsidóság csatlakozott nagy számban a hitközséghez. A fővárosban az arány szerényebb volt. A kettéválás – vagy *Jakob Katz* szavaival „a végzetes szakadás” – drámai problémákat okozott. Családtagok kerültek egymással szembe, nem ült egy asztalhoz szülő és gyermeke, házasságok bomlottak fel stb. Sokan voltak vallásos emberek, akik tragédiának érezték e szakadást, és egyik hitközséghez sem csatlakoztak. Status quo-k lettek. Tehát semlegesek. A megnevezést a galgóczi rabbi írta le elsőnek. Ők a kongresszus előtti állapot visszaállítását szorgalmazták. A Vasvári Pál utcai templom e vonalhoz tartozott. El tudták magukat tartani, pedig különállásukért mindkét oldalról támadás zúdult rájuk. *Máhárám Schik* huszti rabbi kiátkozó nyilatkozata lényegében máig érvényes, mert ezen nem lehet változtatni.

Wolf Suszmann, a Vasvári imaház jámbor rabbija, a pozsonyi mester névrokona és tanítványa nem bírta elviselni a konfliktust, visszavonult Pozsonyba, ott is halt meg. Bár több helyen szolgált, csak a Vasvári Pál utcai zsinagógát nevezte meg sírkövével tevékenysége színhelyéül.

A status quo hívek külön országos szövetséget nem alkottak, mert nem akarták a zsidóság további aprózódását. 1928-ban azonban 23 vidéki szervezet mégis szövetséget hozott létre. Pesti közösségek, éppen az egységet félve, nem csatlakoztak

hozzájuk. A szövetség megalakításának több oka is lehetett. Sok helyen az ortodoxok a rituális ellátást megtagadták az említettétől, a neológ szolgálatot pedig ők nem fogadták el. Nem látták más választást, mint az önállóságot. Politikai elképzelés is szerepet játszott. Remélték, hogy vezetői lelkésziük, a nyíregyházi *Bernstein Béla* történész rabbi, a szabadságharc krónikáirója talán felsőházi tag lehet. Így három zsidó képviselő ült volna a felsőházban. Ez a kísérlet nem sikerült. *Bernstein Béla* ideológiát fogalmazott meg a mozgalma számára: „Nem vagyunk neológok, mert azok a haladást hirdetik ugyan, de a hagyományt hanyagolják. Nem vagyunk ortodoxok, mert ők a hagyományt ápolják ugyan, de a haladást hanyagolják.

Status quo ezek szerint hagyomány és haladás.” Egyszerűsítve a dolgot, már nem vagyunk neológok, de még nem vagyunk ortodoxok. Tehát közbenünk. Itt már nem semlegesről beszélünk, hanem közbenükről.

A jelenlegi közfelfogásnak ez az elfogadott minősítése. Ezért állunk érteletlenül az EMIH névváltoztatása előtt. Tévedés az is, hogy a háború előtt három lábban állt a zsidóság. Talán ne mondjunk tévedést, hanem sántít ez a megállapítás. Ugyanis az ortodox hitközségek száma 1941-es felmérések szerint 285, a kongresszusiaké a fiókhitközségekkel együtt 196, a Status Quo Szövetséghez tartozóké 24 volt.

A status quo felfogás a „végzetes” szakítást mindig is tragédiának érezte. Erről ne feledkezzünk meg!

Neumann Lajos: Pásztóért

Augusztus 20-án alkalmából ünnepi közgyűlést tartott Pásztó önkormányzata. A megemlékezést követően elismeréseket adtak át a város életében sokat tevékenykedő személyeknek és kollektíváknak. Az adható legnagyobb kitüntetést, a „Pásztóért” emléklapokat *Neumann Lajos* kapta: „a közéletben, a társadalmi élet különböző területein elért kimagasló, a város hírnevét öregbítő teljesítményéért, a város szellemi értékeinek gyarapítása során kifejtett példás tevékenységéért”. A díjat ünnepélyes keretek között *Sisák Imre* polgármester nyújtotta át. A közgyűlés és az ünnepelők előtt ismertették *Neumann Lajos* életútját, a város lakói által elismert tevékenységét, kihangsúlyozva a helyi zsidó közösség képviselőjét, illetve azt, hogy életútja és munkája során mindig következetesen képviselte mindazon zsidó értékeket, melyek elismerést váltottak ki a pásztói polgárokból. Az ünnepi

közgyűlést követő fogadáson sokan gratuláltak a meghatott *Neumann Lajos*nak. Elmondta, hogy bár nem született pásztói, 1955 óta él itt, és a városiak részéről mindig is érezte a megbecsülést, mely most ebben a kitüntetésben teljesedett ki.

Tényleg, kinek a fesztiválja...? (6. oldal)

Mire „megy” az 1 százalék? (7. oldal)

„Magánfesztivál” Halason (8. oldal)

KITÜNTETETTJEINK

Zoltai Gusztáv üv. igazgatónak az állami ünnep alkalmából *Szekeres Imre* honvédelmi miniszter az „I. osztályú Honvédelemért Kitüntetett Címet” adományozta.

Schöner Alfréd egyetemi tanárnak, az ORZSE rektorának *Sályom László* köztársasági elnök a zsidó tudományosságának és oktatásának szentelt életútjáért, valamint a történelmi egyházak közötti dialógus kialakítása érdekében végzett tevékenysége elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje a Csillaggal polgári tagozata kitüntetését adta.

Szinai T. József, a Szeretetház gazdasági igazgatója több évtizedes eredményes munkájáért a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét kapta.

Csongrád megyei zsinagógák

A Csongrád, illetve hajdani nevén Csanád megyei zsidóság középkori múltjából jó pár adat, relikvia maradt fenn, amelyek bizonyítják korai metelepedésüket. E dél-alföldi területen is mély gyökereket eresztett vallásuk és hitük. Később, a török uralom idején, a vidék őslakosságával együtt elpusztultak a zsidó családok is.

Ezt követően csak a 18. század közepe táján találunk pontos levéltári adatokat az újbóli honfoglalásról. A 20. század első felében már nagy létszámú hitközségek prosperálnak itt, és jellegzetes architektúrájú, pompás zsinagógák épülnek fel. Csongrád megye jelenleg öt ilyen épülettel büszkélkedhet: kettő Szegeden, egy-egy pedig Hódmezővásárhelyen, Szentesen és Makón található.

A hódmezővásárhelyi Szent István téren lévő 1852 és 1857 között építettek mesterei, majd később, 1906 és 1908 között, *Müller Miksa* tervei alapján nyerte el mai formáját. Napjainkban liturgikus feladatokat lát el e csodálatos megjelenésű építmény. Péntek esténként és nagyobb ünnepek alkalmával tartanak benne istentiszteletet. Telen viszont a mellette lévő egykori zsidó iskolában a fűthető imaházat használják hitéleti célokra.

Makón hajdan két zsinagóga volt. Mára csak az ortodox maradt fenn, amely a Vorhand Mózes téren áll. A másik, jóval nagyobb, neológ templomot az Eötvös utca sarkán az 1950-es évek végén erőszakkal le-

bontották, mondván, hogy életveszélyes! (Ideológiai szempontból talán?) Először pártbizottság, most pedig rendőrkapitányság üzemel a helyen emelt épületben. Viszont *Vorhand Mózes*, a legendás rabbi csodatévő imájának köszönhetően – úgy tartják – számos hittestvér menekült meg a holokauszt borzalmaiból. Ezért a híres rebbeől elnevezett, 2002-ben felújított kisebb zsinagógát évente többször is zarándokok töltik meg. A világ szinte valamennyi részéről ideérkező, Makórol és környékéről elszármazott hitű emberek, hálás utódok és leszármazottak találkoznak ezen a helyen. Az udvaron lévő emlékfalón a holokauszt áldozatainak márványtáblái találhatók, bent pedig megtekinthető a múltbéli zsidóság életét, sorsát, örömet, bánatát bemutató kiállítás. A makói hitközségben működött rabbik sorából feltétlenül ki kell emelnünk *Ullmann Salomont*, aki több évtizeden keresztüli, 1826-tól 1863-ig volt a közösség pártalan vezéralakja. Nagy hírű talmudista, akinek héber nyelven írott munkája elsorángú alkotása a gazdag talmudi irodalomnak. Hitvitái és magyarázatai ma is példaértékűek. Igen nagy tekintélynek és szeretetnek örvendhetett hívei körében is: tisztelői rendszeresen felkeresik sírját a jángyori temetőben, elhelyezve a megemlékezés kavicseit.

Szentesen a Kossuth utcában található az 1868 és 70 között épült zsinagóga, amely 1987 óta a városi önkormányzat tulajdonában van. Egy évtizeddel ezelőtt állították helyre romos állapotából. Most könyvtárnak használják, amelyben egy imaszobát is kialakítottak. Szentesen sajnos nincs jelenleg hitközségi élet.

Két zsinagógával büszkélkedhetnek a szegediek. A régebbi neoklasszicista stílusban épült. 1975-től a város tulajdonát képezi. Kulturális központ lett belőle. Rendszeresen rendeznek benne kiállításokat, színházi és más előadásokat. Az új, eklektikus stílusú templom 1900 és 1902 között épült. Felújítása 1989-ben fejeződött be. A fáma szerint ez a világ negyedik legnagyobb zsinagógája. Az ablakok ismétlődő virágmotívumai *Löw Imánuel*-re, a világ legutódosabbnak tartott rabbijára emlékeztetnek. Ugyanis ő azonosította be először ezeket a Tórában leírt növényeket botanikai alapon. Ez az épület a hitközség tulajdonában maradt, és rendszeres vallási célokat szolgál. Ezenkívül gyakoriak benne a kulturális események és hangversenyek. Évente több mint tízezer érdeklődő látogat el ide megtekinteni a nevezetességeket és gyönyörködni a pártalan szépségű környezetben.

Összességében tehát azt tanácsolhatom: mindenkinek érdemes felkeresni a szépen felújított Csongrád megyei zsinagógákat. Nősiázitóvá, jó utazást, és löhírtóit, viszontlátásra jövőre ugyanezeneken a zarándokhelyeken.

Olasz Tibor

Solomon Hart (1806–1881): Zsinagógaavatás

Olvasóink véleménye

A Biblia Éve – velünk?

A 2008. július 1-jei Új Életben megjelent „A Biblia Éve – nélkülünk” című cikk kapcsán elhangzott olvasói vélemények sorát szeretném ezúton gazdagítani. Az, hogy miért nem szerepel semelyik zsidó szervezet sem a Biblia Éve rendezvénysorozatban, furcsállhat, furcsállható, ha azt tekintjük, hogy a „Biblia felét mi adtuk”, ahogy Kardos Péter írja vitaindítójában. Ehhez én csak annyit tennék hozzá, hogy nemcsak a felét. Az Újtestamentum szerzőinek jókora része is vallását gyakorló zsidó. A történetek is egy hívő zsidóról szólnak, akinek itt lejegyzett tanításait, ha más miatt nem, hát a Biblia Éve alkalmából, a zsidó olvasó is olvashatja, természetesen fenntartás mellett, mint egy Talmud-korabeli tanító, rabbi tanításait, hozzáállását saját zsidósághoz.

Furcsállható, hogy nem vagyunk ott. Azonban épp így furcsállható lenne az is, ha ott lennénk. Megannyi zsidó és nem zsidó furcsállná teljes joggal, mi az, hogy a zsidók részt vesznek egy olyan könyvet népszerűsítő rendezvényen, melynek egy lényegi tanítási ellenkező állásukkal? Hiszen a zsidóságban egy Isten van, hozzá kell imádkozni, és csak neki van beszédje a világ dolgaiban, senki

másnak. Éppen a Bibliához fűződő különleges viszonyunk miatt van az, hogy akár benne vagyunk a Biblia Évében, akár nem, „furcsállunk” így is, úgy is lesznek.

Az azonban nem sajnálnám, ha a Bibliát övező keresztény lelkesedéshöz valami ránk, zsidókra is átragadna. (Például több keresztényt is ismerek, aki fejből tudja a komplett Bibliát.) Ha körülnéznék az interneten, rengeteg modern és ingyenes fordítást, magyarázatot és bibliatanulmányozó segédanyagot találnék, melyek az eredeti, héber nyelven való megértést is segítik. Egyet emelnék ki közülük, a Davar nevű, mely ingyenes, és segítségével a teljes Ószövetséget meghallgathatjuk, és szavanként le is fordíthatjuk.

Szántó Ádám
Budapest

Emlékezés Erzsi néniére

Az ember idősebb korban szívesebben emlékezik a diákéveire. A távollás helyreállítás az arányokat. A lényeges dolgok elválnak a lényegtelenektől. Így vagyok én is dr. Goldmann Istvánnal, Erzsi néniemmel. Éveken keresztül tanárom és osztályfőnököm volt a hőmezővársárhelyi Közgazdasági Gimnáziumban. Baranaja, markáns profilja, szemüvegének csillanó fénye hosszú éveztelenek után is határozottan él bennem.

A Zsidó Kultúra Európai Napja

Révkomárom, 2008. szeptember 7., vasárnap

A hitközség 2000 óta minden évben egész napos programmal részese a nemzetközi eseménysorozatnak. Az idei év központi témája a zsidó zene. A program további elemei Révkomáromban elsősorban az egymás iránti tisztelgésről és a toleranciáról szólnak. Ezzel az előadók és a vendégek nagy része távoli vidékről érkezik, széles régiót átfogva Debrecenről Szarvasig és Szegedről Bécsig.

Bízunk benne, hogy a színes programban minden érdeklődő talál magának kedvére valót. Szeretettel várjuk Révkomáromban!

Program

10.00-12.30: Kehila Régió – zsidó hitközségek és közösségek III. regionális találkozójára. Téma: hitközségek és nemzetközi szervezetek kapcsolata, ünneprűvő (Turi Anett).

12.30-14.00: Ebéd (előzetes jelentkezés szükséges).

14.00-14.30: A megmentett emlékek könyvtára. Bemutatja dr. Martin Koröök, a Szlovák Nemzeti Múzeum – Zsidó Kultúra Múzeuma igazgatóhelyettese.

14.30-15.00: Modernitás és monoteizmus – a kódosim parancsának aktualitása az egyistenhívő vallásokban. Csukás Judit vallástörténeti előadása.

15.00-15.45: Új stílus-zene. Yonatan Nitzan zeneszerző és énekes chászid nigngunokat, Karlebach-stílust és saját szerzeményeit játssza.

16.00-16.30: A Kehila Régió és a Kehila Haver díjak átadása.

16.30-18.00: A szegedi Golda Meir Szalonzenekar koncertje a zsinagógában a tolerancia jegyében. Az együttes tagjai: Juhász Máté zenei vezető, Molnár Orsolya (vokál), Markovics Zsolt (csörgődob és vokál).

A Zsidó Kultúra Európai Napja idei rendezvényeinek moderátora dr. Antal Zsuzsanna, a Magyar Televízió Szlovák Szerkesztőségének szerkesztő-riportere és 2001 óta rovatvezetője Szegeden.

Támogatóink: Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma – Kisebbségi Kulturák 2008 program, Révkomárom városa, Nyitra megye önkormányzata, Szocnut, JDC, Mazsihisz, Pincus Foundation, Joods Humanitair Fund, Szlovákiai Zsidó Hitközségek Szövetsége Szociális és Egészségügyi Központja.

Az eseményt a révkomáromi hitközség (www.kultura2008.menhaz.sk), helyszín: Menház Zsidó Kulturális és Közösségi Központ, Eötvös u. 15., 94501 Révkomárom, Szlovákia) a Magyar Zsidó Kulturális Egyesülettel (www.mazsike.hu) közösen szervezi.

MEGHÍVÓ

2008. szeptember 21-én, vasárnap, délelőtt 9.30-kor a Rákoskeresztúri temetőben (Budapest X., Kozma u. 6.) a mártíremlékműnél, utána az ismeretlen munkaszolgálatos emlékművével gyászmemorialis tartunk mártírhálált halt drága hittelvéreink emlékére.

Az emlékszeméket Schöner Alfréd főrabbi tartja.

A kántori funkciókat Tóth Emil főkántor látja el.

A megemlékezésre tisztelt meghívjuk hittelvéreinket, és megjelenésükre számítunk.

Budapesti Zsidó Hitközség
Chevra Osztyál

A négy polgári iskola elvégzése után, 1946 nyarán, szívfizomgyulladásból kilábalva, a gimnáziumi továbbtanulás avagy a fogtechnikai pálya között hezitálva tekintettem a jövő elé. Ekkor érkezett mentőangyalként Erzsi néni. Az akkori-ban szerveződő két éves kereskedelmi szaktanfolyamra igyekezett rábeszél-ni engem, és szinte könyörgött édes- anyámnak, hogy egyezzen bele. Mag-gamban örömmel nyugtáztam, hogy nem kell különbözöti vizsgát tennem. A gimnázium távolinak és félelmetes-nek tűnt, nem is beszélve a latin nyelv rejtelméről. Az már a sors iróniája, hogy a hőmezővársárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumban harmincegy évet tanárként töltöttem el, és latin szakos tanárnőt vettem feleségül.

Az 1947-es tanévtől kezdve az Andrássy utcai Beretz-házban kapott helyet az iskolánk. Közgazdasági Gimnázium megjelöléssel. Erzsi néni könyvtelit, közgazdaságtant és kereskedelmi jogot tanított – és főként emberséget. Az osztályfőnöki órák szabadabb légkörben élénk szórtá műveltségének sokszínű mozaikjait. Einstein, Freud, Szent-Györgyi Albert és mások nevei röpködtek a levegőben. Friss könyvelményeirel gyakran beszámolt, és csoportos nyilvánlázgatókat is szervezett Szegedre.

Köteltenül beszélgető pedagógus volt. A kimért, rendszerező óravetés nem volt erős oldala. Óravázlatot egyszerű láttunk a kezében, egy miniszteriumi látogatás során. Osztrá-lyozó értekezleten szinte közlehar-cot vívott minden egyes diákjárt. Szociális érzéke és érzékenysége köz-életi szereplésére is jellemző volt. Később igazgatóként – mint egykori üldözött – a mindenkor üldözöttek oldalára állt. A származásuk miatt sehol be nem fogadott diákok iskolá-jában menedéket kaptak.

„A jelszöveg” nem kedvelték. Nyílt szökimondása, kritikus szelle-me ellenérzést váltott ki a város és a megye akkori vezetőiből. Ők csak tudták, igyekeztek elgáncsolni. Iskolateremtő, szervező munkáját so-ron kívüli nyugdíjával „hálálták” meg, a vele történt előzetes megbeszélés nélkül.

Ezt haláláig fájalta. Az egykori tanítványok szerete és tisztelete kárpótolta sérrelmért. Egy pedagógus munkája nehezen mérhető. Talán az egykori tanítvány-nyok érzékelhetik legjobban. Mi ma-rad az órák hangulatából?

Egy-egy szó, egy-egy gesztus, egy-egy gondolatfolyás. Ezeket az im-pulzusokat magunkkal hordjuk hal-lunkig.

Legyen ez a kis írás néma főhajítás és egy szál virág a vásárhelyi teme-tőben nyugvó Goldmann Istvánné született Schwarz Erzsébet, azaz a felejtethetetlen Erzsi néni sírján.

László József

A cfáti múzeumról

Az Új Élet augusztus 15-i számában olvastam Magén István cik-két. Itt jegyzem meg, hogy múzeu-munk éveken át levelezésben állt Magén úrral, amíg a kapcsolat meg nem szakadt címváltozása mi-att.

A cikk utolsó bekezdésében a szerző írja, hogy jó lenne meg-örzíteni a híres magyar zsidók emlé-két.

Múzeumunk archívumi és szá-mítógépes gyűjteményében mint-egy 4000 híres magyar zsidóról ta-lálható életrajzi információ és anyag. Mindig örömmel fogadunk adatokat, életrajzokat, fényképeket és bibliográfiát további híres magyar zsidókról.

Josef Lustig
A Magyar Nyelvtudományról Szár-mazó Zsidóság Emlékmúzeuma
www.hjm.org.il

Külföldi egyházi delegáció látogatása

A Károli Gáspár Református Egyetem szervezésében megtartott nemzetközi kongresszus résztvevőinek egy csoportja felkereste a Mazsihisz székházát, ahol Lazarovits Ernő külügyi vezető üdvözölte a vendégeket, bemutatta a Dohány utcai zsinagógát, a Zsidó Múzeumot és a Wallenberg Emlékparkot. Angol nyelven előadást tartott a magyarországi zsidóság történelméről, a keresztény-zsidó kapcsolatok alakulásáról, a zsidó hitfeleketet munkájáról és tevékenységéről. A delegáció tagjai Sommer Lászlóval, az ORZSE Oktatási Osztályának vezetőjével megtekintették a történelmi zsidónegyed, majd felkeresték a Zsidó Egyetemet.

Szegedi kitüntetés a cfáti múzeumnak

A szegedi hitközség a múzeumot és alapítóját, Josef Lustigot a Löw Immánuel rabbiról elnevezett kitüntetéssel tisztelte meg. A bronz emlékérmét és a vele járó oklevelet Molnár Judit szegedi kutató adta át Cfátan a hitközség képvisletében. A vendéget a Lustig család, valamint a múzeum dolgozói és önkéntesei fogadták. A szerény ünnepség keretében Molnár Judit dióhéjban bemutatta a ma virágzó szegedi hitközség történetét, és megköszönte a múzeumnak és alapítóinak a holokauszt előtti zsidóság megörökítése érdekében kifejtett tevékenységüket. Szavait Frojmovics Kinga fordította héberre.

A plakett egyik oldalán Löw Immánuel rabbi arcása látható, a másikon pedig a díszes szegedi zsinagóga, melynek tervezésében részt vett a rabbi is. A múzeum gyűjteményében közel félezer, a szegedi közösséghez kapcsoló-dó archívumi darab található.

Körzeti kitekintő

Debrecen

A mártíremlékezést Dickmann Sándor, az Idősek Klubjának vezetője nyitotta meg a nagy számban megjelent előtt. Emlékező beszédet mondott Derencsényi István református esperes, aki ezt az alkalmat meg-ragadta arra, hogy bocsánatot kérjen mindazon honfitársaink nevében, akik közönnyel hagyták a soá bekö-vetkezést.

Aser Ehrenfeld főrabbi többek kö-zött hangsúlyozta: záchor – emlé-kezz, és soha ne felelj! Rabbi Akiva bölcs mondása kifejezi az univerzál-is zsidó felfogást: kedveld az em-ber, mert Isten képére alkottattott. Ez vonatkozik minden emberre a vilá-gon, minden megkülönböztetés nél-kül. Mi olyan világra vágyunk, ahol emberszeretet, istenfélelem és tole-rancia uralkodik. Ahol tiszteljük egymást, tiszteljük a különbségeket, ahol csodáljuk egymást. A gyűlölet legyen a múlté, s ilyen tragikus ese-mények soha ne ismétlődjenek meg. Kívánjuk, hogy beteljesedjék Hoséa próféta gondolata: és akkor a Föld, a vizsályok völgye a reménység kapu-jára változik.

Somogyi László, a DZSH alelnöke a munkaszolgálatosok emlékművé-nél idézte fel a vészkorszakot. Tóth Emil főkántor szívbeemarkoló imái kísérték végig a szomorú összejövetelt.

A rendezvény előtt került sor Winkler István elhunyt hitesterék sírkövavatására. A szertartást Aser Ehrenfeld végezte.

Nagyfuvaros

Az egyik péntek este izraeli fiatalok látogattak el templomunkba. A többségében tizenévesekből álló csoportot Iványi Gábor lelkész hozta el hozzánk imádkozni a szombat be-jövétele alkalmából. A kitudásúl Darvas István rabbi és Streit Sándor elnök köszöntőjét követően Iványi lelkész elmondta, hogy igyekeznek megmutatni a vendégeknek Magyar-ország néhány nevezetességét. A kö-ser ellátás és a vallásyagorlás bizto-sítása mellett a szállást és az utazási költségeket egyháza fedezi a vendé-gek számára. A fiatalok Szderót vá-rásából érkeztek, ahol napirenden vannak a terrorizátadáások, mely-ek miatt súlyos lelki terheléssel ne-velnek el. Az utaztatás célja kipihenni ezeket a megpróbáltatásokat néhány feszültségmentes, vidám nappal. Kö-szönet érte, lelkész úr!

A. B.

Szombaton ismét bár micvára ke-rült sor zsinagógánkban. A szépszá-mú vendégsereg előtt Feuer Simon hibátlanul olvasta fel az aktuális tó-raszakast, valamint a haftarát. Kö-zösségünk új tagját Darvas István rabbi látta el szellemi útravalóval és áldotta meg az imádkozást követően. A Feuer család bőséges kiduson vendégelte meg a jelenlétüket. E helyről is gratulálunk Simonnak. Mázál tov!

ROHANÓ VILÁGBAN, ROHANÓ EMBEREKNEK

Zsidó fogalomtár

Naftali Kraus 19. köteté az Ősi Forrás sorozatban

Ki tudja, mi az öt? – énekeljük a szederesti dalok egyikében, a négy pohár bor után, és a Haggada ott, a helyszínen meg is adja a választ: öt részből áll a Tóra. És mi az EGY? Egy az Örökkévaló, a mi Istenünk az égen és a földön.

A fenti mondatban legalább öt olyan zsidó fogalom rejtiőzik, amelyekre nem minden zsidó tudja a választ. Ezekre és még közel 400 hasonló kérdésre válaszol a közeljövőben megjelenő Fogalomtár.

Röviden, nem aprólékos részletekre menően válaszol, mert a rohanó világban rohanó embereknek nincs idejük részletekre bocsátkozni. Majd azután, majd... ha az illető kissé közelebb került a forráshoz, a hulllé döntvény alapján a lényegyet kell tudni, a többi, a részleteket menj és tanulj meg.

A zsidó hit alapjai dióhéjban, a gyakorlat, amely majdhogynem fontosabb az elméletnél, az imák, az áldások, a szokások, fontosabbak és kevésbé fontosak – mind itt vannak „tárolva”, ebben a Fogalomtárban. Személyeket és könyveket – mindkettő fontos tartozéka a témának – nem talál az olvasó ebben a műben, azok egy külön kötetben lesznek Isten segítségével a magyar zsidóság szatálára letéve. A könnyen kezelhetőség, a kézben tarthatóság egyik alapfeltelete egy ilyen lexikális mű sikerének. A sorozat hűséges olvasói, esetleg hívei joggal kérdezhetik, miért jelenik meg ez a könyv Ezékiél, a harmadik nagy próféta előtt.

A válasz: ez sürgősebb, és ezért fontosabb. Ezékiél, a harmadik Szentély megálmódója tud várt és kívánni. Azoknak, akik elszennedik a megújuló antiszemitizmus támadásait, tudniuk kell, mit jelent a zsidóságuk, miről áll az. Ők nem tudnak várni. Nekik ismerniük kell zsidóságuk gyökereit, mert a tudásnak meg kell előznie a cselekvést, ahogy ezt nagy királyunk, Dávid meg-hagyta fiának, Salamonnak: „... ismerd (meg) apád Istenét, és szolgálj Őt teljes szívvel és készséges lélekkel...” (1Kronikák, 28,9).

A feddhetetlenség kötelessége

„Ha bemegy arra a földre, melyet az Örökkévaló, a te Istened ad neked, ne tanul el azokat az utálatos dolgokat, amiket azok a népek művelnek. Ne legyen köztetek olyan, aki fiát vagy lányát áldozatul elégeti, ne legyen varázslást űző, se jelmagyarázó, kuruzsló vagy igéző. Ne legyen átokmondó, se szellemidéző, se jövőndomdó, se halottakról tudakozódó. Mert utálatos az Örökkévaló előtt mind, aki ilyet cselekszik. Ezek miatt az utálatos dolgok miatt űzi ki előled ezeket Istened, az Örökkévaló. Légy feddhetetlen Istened, az Örökkévaló előtt!” (Deuteronomium, 18,9–14)

A ZSIDÓ NÉP magas fokú szellemiségének szellemi ismérvei vannak. Ezek olyan viselkedési és magartási normák, melyeket a zsidók számára a Tóra ír elő, de amelyek végül is bárki által elsajátíthatók.

Azok az „utálatos dolgok”, amikről itt szó van, az akkori világ szellemi életének szerves részét képezték. Az ókori Egyiptomban a varázslók, álomfejtők, kuruzslók a társadalom legmagasabb szellemi rétegéhez tartoztak. Hasonló volt a helyzet Kánaánban is, ezért kellett a Törának szigorú figyelmeztetése elnie, nehogy a gyantánlan héberek újból megfertőződjének azzal, amitől egyszer már Egyiptomból való kiszabadulás révén megszabadultak.

Súlyosbítoatta a helyzetet, hogy ezek a praktikák együtt jártak szörnyű szertartásokkal is. Az egyik kirívóbb pogány szokás volt az ún. Moloch-szertartás, melynek során gyerekeket áldoztak fel – magyarán, elégették – a pogány isten kiengesztelésére.

Az, hogy az Írás egy kalap alá veszi az ártatlannak tűnő jövőndó-

(Softim hetiszakasz)

mondást és kuruzslást a értelmes gyermekgyilkossággal, annak bizonyítéka, hogy mindegyik ellenkezik a Tóra szellemével.

VANNAK, akik azt hiszik, hogy a „mai világban”, amikor az emberek racionalisak, felvilágosodottak és „modernnek”, már nem fenyeget a kuruzslás, varázslás és hasonló alantas üzelmek veszélye. Hol van ma a Moloch-kultusz? – kérdik a szülők, akik nem veszik észre, hogy gyermekeik manapság a kor Molochjának esnek áldozatul, az érszokat sugárzó televízióknak, a különféle kábítószereknek, az erkölcselenség immár prosztitúcióvá fajuló válfajainak, miközben ök annyira iránt vannak foglaltva, hogy nem érnek rá odafigyelni és nevelni őket. Valóban, lehet, hogy ma nem a spiritisztika szénszok a veszélyesebb, nem is annak kutatása, milyen csillagzat alatt született valaki és mi van írva a horoszkópjában, vagy mit mond róla egy primitív tenyérjós, hanem a kor modern idolojai: a videó, amely kiszorította a könyveket, a divatbolondériák, melyek az alapvető erkölcsi normák helyét kívánják betölteni.

A Tóra a varázslás-kuruzslás különféle válfajainak részletes leírását követően egyetlen mondatlallal összegzi a levonható tanulságot: „Légy feddhetetlen!” Héberül: Tamim! A nehezen lefordítható szó lényegében több fogalom egyetlen szóban kifejezve. Magában foglalja azt, hogy légy teljesen egyértelműen jóhiszemű, ne csak tessék-lássek.

Rási szerint azt jelenti: „Járj előtte, teljes hittel, bízzál Benne, és ne kutasd, mit hoz a jövő, hanem ami jön,

azt fogadd jámborsággal, és akkor részed lesz Benne (az Istenségben).” Egyébként Ábrahám ősapánk volt az első zsidó, akinek az Örökkévaló megparancsolta: „Élj nekem tetsző életet, és légy feddhetetlen!” (Genesis, 17,1)

Mose Aelseh azt emeli ki, fontos, hogy „az Örökkévaló előtt” legyen valaki feddhetetlen, hiszen az ember más emberek társaságában ekként igyekszik viselkedni. Csak ha nem látja senki, akkor enged meg magának mindent. Az ilyen ember csak a látszatnak él.

Jochánán ben Zakkáj mondta volt a tanítványainak: „Bár istenfélelmetek lenne oly mértékű, mint ahogy attól tartotok, mit mondanak az emberek! Hiszen ha engem ember végrezik! Hiszen ha engem ember végrezik! Hiszen ha engem ember végrezik! Hiszen ha engem ember végrezik!” (Bráhot, 28)

A „vakító” megvesztegetés

„Állíts törzsenként bírakat és előljárokát (rendőröket) minden lakóhelyeden, amit az Örökkévaló, a te Istened ad neked, és ezek ítélik a népet igaz ítélettel. Ne fordítsd el az ítéletet, és ne légy részrehajló, és ne fogadd el a megvesztegetést, mert a vesztegetés elvakítja a bölcsesket és elferdíti az igazak szavait” (Deuteronomium, 16,18–19).

A JOGSZERŰ és igazságos ítékezés a zsidó élet meghatározó tényezője. A zsidó bíróság – a bét din – a Tóra és a responsumok (halachikus döntvényár) alapján ítélték. Az elmúlt 2000 esztendőben végrehajtott hatalommal nem rendelkező, így a rabbi döntését a felek önként fogadták el.

A zsidó, de különösen a chászdíj folklor élénk színeket cselelt a zsidó bíróságok fény- és árnyoldala, és kiemelten foglalkozott a vesztegetés tilalmával.

Lévi Jichák, a berdisevi cádik „igaz ítéletet” azt értette, hogy a bírák könyörületek legyenek, minden hozzájuk forduló zsidót jóhiszeműen fogadjanak, próbálják megérteni, és mindenki iránt jóindulattal viselkedjenek.

„...mert a vesztegetés elvakítja a bölcsesket és elferdíti az igazak szavait” (uo.).

Már a Talmud is részletezi a vesztegetés hatását a bírákra, még ha az nem is tudatosul bennük. Sokszor előfordult, hogy egy bíró (daján) azért ítélt, hogy ismerté az egyik felet vagy egykoron valami csekélységet kapott ajándékba tőle, kizárta magát az ítélezésből.

Amikor az aptai rabbi még Kolbuszovban funkcionált, egyszer egy fontos din töróban – perben – működött közre. Az egyik peres fél előbb az egyik bírót, majd a másikat is megvesztegette. A rabbi azonban mindent elkövetett annak érdekében, hogy az ítélet igazságos legyen, a halacha előírásait betartsák. A megvesztegetett bírák ekkor azt tanácsolták annak, akinek a javára szeretett volna dönteni, hogy próbálja a rabbit is megvesztegetni.

De miként lehet ezt véghezvinni az aptai Ohév Jiszráélal? Végül az az ötletük támadt, hogy titokban a rabbi zsebébe csempészenek egy nagy összegűt. Másnap, amikor a tárgyalás folytatódott, a rabbinak az az érzése támadt, hogy további véleményével ellentétben az eddig vesztesnek tartott félnek van igaza. Hirtelen félbeszakította a tárgyalást, majd egész éjjel imádkozott, és azért könyörgött, Isten világosítsa meg elméjét, hogy képes legyen igazságos ítéletet hozni.

Eltelt néhány nap, mígnem egyszer benyúlt kabátja zsebébe, ahol megtalálta a sok pénzt. Ekkor vált világossá előtte a megvesztegetés ereje. Anélkül, hogy tudott volna róla, pusztán a tény, hogy egyáltalán megpróbálták, már ez is elegendő volt ahhoz, hogy hatást gyakoroljon rá...

ZSOLTÁROK KÖNYVE

A 66. és a 67. zsoltár

A 66. zsoltár is háladal, mint az előző, ezáltal azonban az egész nép nevében ad hálát a költő Istennek valamilyen veszélyhelyzetből történt megmenekülés alkalmával. A költemény felidéz az Örökkévaló korábbi csodatetteit is. A dal különlegessége, hogy az első kilenc versben a szerző többes számban beszél, míg a többi részben egyes számban vált át. Ezt a legutóbbi egy értelmezik, hogy a zsoltár eredetileg a Szentélyben bemutatott hálaáldozat céljára íródott, ezért előbb az egész nép, majd vezetőjük (a király?) fejezte ki halálját ezzel a dallal a Mindenhatónak. Maga a költemény öt szakaszra bontható:

1. Felhívás Isten dicséretére: 1–4. vers.
2. Felhívás hálaadásra Isten korábbi csodatetei miatt: 5–9. vers.
3. A konkrét veszélyhelyzet bemutatása: 10–12. vers.
4. A hálaáldozat bemutatásának kísérő szavak: 13–15. vers.
5. Ünneplés záró sorok: 16–20. vers.

S most lássuk zsoltárunk új fordítását!
Zsoltáréne, a karmesternek. Az egész Föld zengjen dalt Istennek, énekeljétek meg dicső nevét, himusszal magasztaljátok dicséretét! Hirdessétek Istennek féltelmes tetteit, fenséges hatalma miatt ellenségei hízelegni kényszerülnek. Boruljon le Előtte az egész világ, daloljon Neked, Neved énekelje, szela. Jöjjetek és lássátok Isten tetteit, féltelmes cselekedeteit az ember fia körében. Szárazföldé váltotta át a tenger, gyalog keltek át a folyón, ott vadgoztunk Általa. Hatalma örökké fennáll, szemét a népeken tartja, hogy az engedetlenek föl ne támadjanak, szela. Népek, áldjátok Istenünket, dicséret szavát hirdessétek, aki lelkiünk életi, és botlását óvja lábainkat. Mert Isten megpróbált bennünket: megüstítót, ahogy az ezüstöt olvasztják. Vadászálba kergette, csipőnkre beklyát helyezte. Fejünk felett lovasod vágatott, tűzbe-vízbe kerültünk, ám bölcséget vezettél onnan. Áldozattal lépek be házába, hogy teljessem Neked fogadalmam, melyet ajkam ígért és szám mondott a veszély idején. Juhok égáldozatával járulok Eléd, kosok illóáldozatával, gulyát készítek elő kosokkal, szela. Istenföltök, jöjjetek és halljátok, elmondom nektek, lelkeimmel mit tett. Hozzá kiált ajkam, nyelvem Őt magasztalja. Ha jótalanság lenne szívemben, ne hallgasson meg, Uram. Am Isten meghallgattott, imám szavára figyelt. Áldott legyen Isten, aki nem taszította el imádságom, sem szeretetét tőlem.

Isten féltelmes hatalmát jelzi a költő szerint, hogy a gonoszok nem mernek nyíltan szembeállni vele, hanem megtagadva valódi mivoltukat, képmutató módon fordulnak. Hozzá: „ellenségei hízelegni kényszerülnek”. A szerző az Örökkévalónak a nép érdekében végrehajtott régi csodateteit említi: ugyan „az ember fia” általános érvényű kifejezés, de a folytatásban (Mózes vezetésével) a Nádas-tengeren és (a honfoglalás előtt, Józsuá korában) a Jordánban való átkelésről, tehát Izrael népet ért csodákról beszél.

„Isten megpróbált bennünket” – olvassuk a 10. versben. Ez a vallásos fel-fogás később is gyakorta felmerült a zsidóság próbatételeinek magyarázataként. Isten megvizsgálja, próbára teszi választott népét, hogy valóban hűségesek maradnak-e Hozzá, s hogy e „vizsgálat” révén még nemesebbé váljanak. Ahogyan – a költő szavaival élve – az ezüstöt olvasztják és a nemesebbé megszabadítják a salakolt, úgy tisztítja meg az Örökkévaló Izrael népet is. Ugyanezzel a hasonlattal találkozunk például a Kol nidre estéjén énekelt *Ki hiné kahómer* (= Mint az agyag a fazekas kezében) kezdetű, közkedvelt imádságban. A következő két mondat a rendkívüli veszélyhelyzet költői ábrázolása: a „béklyó” héberül *muak*, amelynek gyöke az AJIN-VÁV-KOF ige, ez a CADI-VÁV-KOF rokona, és a szorításra, zsorultságra vonatkozik. Isten azonban végül minden bajból megmentette a népet, eljuttatta őket bölcségre. Ez utóbbi héber szó, a *revaj* az R-V-H igeből ered, amely eredetileg „csordulást megölt”, „eláraszt” jelentéssel bír, így a túláradt bor vagy víz alapján a bölcsé színimája. Ezt a szót találjuk a vallásos körben gyakran énekelt 23. zsoltárban is: „poharam csordultig tele”.

A költemény befejező szakasza felhívás az istenföltökhöz, hogy adjanak hálát nekünk is a Mindenhatónak segítségért. „Nyelvem Őt magasztalja” – szó szerint: „magasztalom a nyelvem alatt”, ha a héber *romén* szó főnévként értelmezzük, ahogy egyesek gondolják; „magasztalás (van) nyelvem alatt”. A szerző úgy véli: Isten segítségével az bizonyítja, hogy nincs szívében jótalanság, mivel a Mindenható meghallgatta őt. Ha nem így lett volna, imáját elutasította volna. A zsoltár utolsó mondatát egyesek úgy értelmezik, hogy az elutasítás elmaradása csak az imára vonatkozik, s a záró szavakat így kellene fordítani: „és szeretete velem van”. Lényeges azonban tudni, hogy itt a héber *heszed* szó szerepel, ami nem az érzelmi, hanem a gyakorlati, a segítségnyújtást jelentő szeretetre vonatkozik. Ebből származik a zsidó állítás egyik alap-pillérének, a „gyakorló szeretet viszonzásának” (héberül *gillus heszed*) fogalma. Ez azt jelenti, hogy Isten életet és gondoskodó szeretetet nekünk ember-társaink felé kell viszonznunk.

A 67. zsoltárban a költő áldását kéri a népre és az országra. Mivel a zsoltár tartalma és benne szereplő héber ige megegyeznek az előző. Áron főpap által elmondott bibliai áldás igéivel, sokan jogan úgy vélik, hogy ez a költemény a Szentély fennállása idején közvetlenül a mindennapi papi áldás előtt hangzott el. A költemény refrénje kétszer (a 4. és a 6. versben) bukkan elő, s ezek gyakorlatilag három részre bontják a művet, ami ugyancsak megfelel a papi áldás 3 mondatának. És most lássuk a zsoltár fordítását!

A karmesternek, dallamgyűjtel, zsoltáréne. Istenünk, könyörülj rajtunk, és áldj meg minket, sugározz felénk ardat, szela. Istermek meg utadat a földön, segítségedet az összes népek. Nemzetek áldják Isten, minden nép adjon hálát. Örvendjenek, vigadjanak a nemzetek, mert méltányosan ítélsz a népek felett, így irányítod őket a földön, szela. Nemzetek áldják Isten, minden nép adjon hálát. A föld megadja termését, áldást hoz Isten, a mi Istenünk. Áldjon meg minket Isten, hogy féljék Őt a Föld minden szegletén.

Isten „sugárzó arca” költői kép, s akárcsak a már említett papi áldásban, itt is a Mindenható áldást hozó kisugárzása vonatkozik. A fény, ahogyan a természetförténet elején is, Isten sugárzó jelenlétének és Tőle eredő energiának a szimbóluma. A szerző úgy véli, ha a népek látni fogják Isten gondoskodását Izraelről, a választott népről és országáról, valamint jogszerű, méltányos (szó szerint egyenes) ítélezését a népek között, tisztelni és félni fogják Őt. A zsoltár befejező részében található ige (JOD-RÉS-ALEF) ugyan félelmet, de nem szorongást vagy rettegést, hanem – mint azt már korábban kifejtettük – mindig tiszteletteljes félelmet jelent. Ezzel az igével hármaszoros meggyakorta a Szentírás az istenfélelmet, akárcsak a szülők iránti tiszteletet is.

Raj Tamás

Kárpótlás a budapesti gettó egykori foglyainak

Zoltai Gusztáv, a Mazsihisz ügyvezető igazgatója a sajtó nyilvánossága előtt jelentette be, hogy a Claims Conference-szel és a német kormányval folytatott tárgyalások nyomán 12,3 millió eurós összeggel létrejött a „Budapest Alap” elnevezésű kárpótlási program. A Sip utcai székház Dísztermben részletes tájékoztatás hangzott el arról, hogy kicai érint az új kárpótlási lehetőség.

Az ügyvezető igazgató bemutatta a Claims Conference, valamint a tárgyalódelegáció jelen lévő képviselőit, majd az újságírók számára röviden vázolta a hazai zsidóság körében ismert, amerikai székhelyű szervezet tevékenységét.

Greg Schneider, a New York-i Claims Conference ügyvezető igazgatója néhány személyes gondolattal érzékelte, hogy fiatal kor ellenére mélyen átérzi az 1944-ben történeteket. Úgy fogalmazott, hogy „a világ 64 évvel ezelőtt magára hagyta a magyar zsidókat. Sok évvel a történet után a Budapest Alap létrehozásával szeretnék megfizetni a túlélőket”. A német kormányval történt tárgyalás során sikerült elérni, hogy a budapesti gettó egykori lakói közül azok, akik ma is Magyarországon élnek, és korábban nem részesültek a Claims Conference más kárpótlási alapjából, 1900 euró egyszeri támogatást kapjanak. Az alapítvány eddig 5790 tülőlő számára küldött értesítést. A címzeteknek aláírás után a magyar nyelvű nyomtatványt postán kell visszaküldeniük a Claims Conference budapesti irodájának. Néhány százza becslük azokon magyarországi holokauszt-túlélők számát, akiket nem sikerült elérniük.

A jelentkezési határidő 2009. augusztus 6., a szükséges dokumentumokat 2009. november 6-ig be kell nyújtani. Ezt követően minden kérelem elvül.

Jurek Georg Heuberger, a Claims Conference frankfurti igazgatója személyes szállal kötődik Magyarországhoz, hiszen krakkói zsidó menekültek gyermekeként hazánkban született. Elmondta, hogy a budapesti gettó lakói közül eddig csak azok kaptak kárpótlást, akik a háború után Nyugat-Európába vagy a tengerentútra költöztek. A német állam Kelet-Európában kizárólag azoknak fizetett, akik legalább fél évet a gettó falai között töltöttek. A német kormány a tárgyalások során megértette, hogy a budapesti zsidóság különleges helyzetben volt, s bár a Budapest Alap megteremtése nem volt törvényi kötelezettség, végül létrehozta azt.

Andrea Haas kelet-európai programigazgató (aki ugyancsak magyar gyökerekkel rendelkezik) ígérte azt, hogy a kárpótlási összeget folyamatosan, az igény benyújtását követően 90 napon belül átutalják.

Feldmájer Péter, a Mazsihisz elnöke elmondta, hogy a teljes magyar népeségben jelenleg 14 ezeren teszik a zsidó kárpótlásban részesülő emberek számát. Hangsúlyozta, sikerült elérniük, hogy a kárpótlások során immár eltűnő a különbség a kelet- és a nyugat-európai zsidók között. A Budapest Alap létrejötte óta a felek tovább tárgyalnak egy esetleges életjáradék folyósításáról.

Sessler György, a Munkaszolgálatok Országos Egyesületének elnöke a tárgyalások résztvevőjeként az elmondottakat azzal egészítette ki, hogy a Budapest Alapra jogosult kb. 6500 személy közül jelenleg 4500-an nem részesülnek járadékban. Emellett arról tájékoztatót, hogy a kárpótlási jogosultság a korábbihoz képest egyedül emellel gazdagodott. A magzati jog elismerését azoknak a kérelmet is befogadják, akiknek édesanyja 1944 márciusa és 1945 januárja között zsidó üldözöttként Budapesten élt, és terhes volt.

r.a.

Naftali Kraus

„Büszke vagyok rá, hogy egy igazi csapatban dolgozhatom”

Interjú Egri Oszkár, a Mazsihisz Jogi Osztályának vezetőjével

– Idén töltöm be 55. életévemet. Egész életemet meghatározza, hogy a Ratkó-korszak demográfiai csúcsponjtján születtem: negyvenés-ötvenes létszámú osztályokba jártunk, és lehetetlen volt elsőre bejutni az egyetemre. „Ratkó-gyerekként” tehát végigkísért a tolongás, amelynek még most sincs vége – mosolyodik el a mindig jó kedélyű és a minket körülvevő világ fura, abszurd dolgait meglátni képes ügyvéd. – Mi, ennek a generációnak a szülőit, annyian vagyunk, hogy nyugdíjba vonulásunk esetén túl sok nyugdíjas lenne... Így valószínűleg miattunk fogják kitolni a korhatárt, éppen ennek köszönhetően hosszú ideig csak álom marad számomra a nyugdíj, pedig sokszor elfáradok, és arra gondolok, mennyivel jobb lenne az életemet nyugdíjas-ként nézni akár a Síp utcából, akár a lakásom ablakából – kezdi interjúmat Egri Oszkár, a Mazsihisz jogi képviselője, akivel Síp utcai irodájában beszélgetett Szilágyi Iván Péter.

– Első nekifutásra, edesapám intencióinak megfelelően, műszaki pályára kerültem, gépészműszaki végzettem. A túlnépeseés miatt a gimnáziumi érettségnek akkor még nem volt olyan nagy becsülete. Ott sikerült velem megútatni a műszaki dolgokat, mikor esztergálás közben a nyakamban landolt egy-egy fórgács vagy a hegesztésnél szemyulladást kaptam.

– **Téhat nem volt az a tipikus szaki.**
– Nem, de jó volt az a világ, mert amióta elvégeztem a jogi egyetemet és jogász, jogtanácsos, majd ügyvéd lettem, újult erővel vonzódom a barátságos és a műszaki dolgokhoz, amelyekre szabaddíjat minden percében nagyon szeretek csinálni.

– **Óthon maga szokta megjavítani a dolgokat?**

– Mindent, mindig jár valamin az eszem, és azt igyekszem megvalósítani: néha hegeszték, fúrók, faragok, falmunkákat fabrikálók... Széket, asztalt és faragott szobrokat nem csinálók, de egy könnyes polkésítésre azért belefér. Van otthon, a lakás alatt egy kicsi kis műhelyem, ahol dolgozgatok, és ez jó, mert folyamatosan emberekkel foglalkozom és a problémáikat megoldani nagyon kifizárat, elfálsít, kiábrándít, az embernek deformálódik a lelke, főleg a mai néhez társadalmi viszonyok között. Nagyon jó, hogy ezt egy kis fizikai munkával lehet kompenzálni.

– **Családjukban hagyományok számítanak a jogi pályára?**

– Nem, és pont ez az érdekes ebben a választásban. Edesapám gépész-mérnök, edesanyám adminisztrátor, nagybátyám állatorvos volt. Nagyapám és egyik dédnagybátyám pedig főrabbiék funkcionáltak. Hiszem, hogy végül ennek hatására kerültem pont ide, a Síp utcába én is.

– **Önt nem vonzotta a rabbi-pályára? Jó beszélője van, vallásos.**

– Még nem tettem le róla véglegesen. (Nevet.) Tíz évvel ezelőtt volt ezzel kapcsolatban egy nagy hír,

Moszkvában valaki 60 éves korában szerezte meg a rabbi-diplomát és lett rabbi. Úgyhogy még van öt évem!

– **Korábban mivel foglalkozott?**
– Első munkahelyeim műszaki kötődésűek voltak, utána az államigazgatásban dolgoztam, önkormányzat lakásügyi osztályain. Aztán átkerültem az állami ellenőrzéshez: az Állami Számvevőszéket követően az Állami Vagyonkezelőnél voltam vezérigazgató-helyettes. Ezután egy sokmilliárdos vagyonkezelő céget vezettem néhány évig, majd megnyitottuk ügyvédi irodánkat, amely a mai napig működik. Elsősorban a Mazsihisz és a BZSH ügyeit intézem, más körből magánmegbízásokat csak akkor vállalkozok, ha marad rájuk időm.

– **És marad?**
– Nehezen, mert hét közben itt vagyok, a Síp utcában, míg hétvégre mindig jut valami zsidó rendezvény, és persze amikor csak időm engedi, látogatom zsinagógámat is.

– **Rengeteg elfoglaltsága, kötelezettsége van. Sok stressz, rohanás van az életében?**

– Sok, nagyon sok. Pedig én mindig próbálom kikerülni az ilyen helyzeteket, de csak annál jobban beléjük bonyolodom. Szinte nincs olyan nap, hogy ne érne valami rossz benyomás.

– **A Mazsihisz jogi vezetőjeként minden nagyobb állami intézménnyel, hivattal kapcsolatban van. Mit tapasztal, milyen ezen szervezetek a Hitközséghez és a zsidóságához való hozzáállása?**

– Tizedik éve vagyok a BZSH-nak, a Mazsihisznek és a kapcsolódó hitközségeknek, intézményeknek a jogi képviselője. Azt mondhatom, hogy nagyon jó és harmonikus a kapcsolat a minisztériumi szervekkel, az állami főmóltóságokkal, a társegyszakokkal és a civil szervezetekkel. Ha segítségért fordulunk hozzájuk, akkor mindig ügyelnek lehetőségeik szerint segíteni. Egy demokratikus rendszer van formálódóban, és ez a folyamat nem megy varázssütre, a dolgok azonban alapvetően jó irányba mennek. Persze a részletekben mindig vannak problémák, egyéni antipátia vagy éppen bürokratizmus miatt. Az állami szervekkel és alkalmazottakkal való együttműködés azonban jó, és mióta a zsidóságot képviselem, soha nem tapasztaltam, hogy hátrány vagy negatív megkülönböztetés ért volna. Sőt, néha már-már nevelés és megmosolyogtató az a naiv, de lelkes érdeklődés, amellyel az emberek a zsidóságához viszonyulnak. Rengeteg kérdés van bennük. Sok helyen szinte megtapogatnak, mint egy most felfedezett közép-afrikai törzs tagját, és aztán csodálkozva tapasztalják, hogy ugyanazt az ásványvizet iszom és ugyanúgy beszélek, mint mindenki más. Sokszor megkérdézik tőlem, hogy ki a zsidó? Erre nekem nem nehéz válaszolni, ugyanis zsidónak lenni egy életforma. Ezért csodálkozom sokszor, amikor egyesek az alapján próbálják felosztani a zsidóságot, hogy kik vallásosak és kik nem... Anak, aki nem vallásos, mégis miben

másban nyilvánulhatna meg a zsidósága? A rabbi azt mondta, hogy a törvények betartásáról mi magunk döntünk, de azt nem tehetjük meg, hogy a törvényeket a saját képzőnk formáljuk. Nagyon érdekes és aktuális mondas ez, amely nemcsak a valásra, hanem az állami törvényekre is vonatkozik, ahol napjainkban nagyon sokan keresnek és találnak kiskapukat.

– **Hogy látja, van esély a gyűlölet-beszéd hatásos jogi szankcionálására?**

– 16 éve, 1992-ben született az az alkotmánybírósági határozat, amely kezelhetlenné és szankcionálhatatlanná tette a véleménynyilvánítások rosszindulatú fajtáit. Ez alatt az idő alatt rengeteg gyűlöletbeszéd elleni kezdeményezés bukkott el, részben szakmai hibák, részben az összefogás hiánya miatt. Pedig azt gondolom, hogy ezt a problémát könnyen lehet kezelni: elsősorban a holokauszt tagadását kellene szankcionálni, mert ez egy kézzelfogható és büntetőjogi-lag jól körülírható dolog. Míg más országban ezt büntetik, nálunk nincs ilyen irányú kezdeményezés, és ez a helyzet tarthatatlan! A gyűlöletbeszéd vagy a gyalázkodás sokkal nehezebben kezelhető jogi terminológián. Nem látok sok lehetőséget és esélyt a kérdés rendezésére, és az együttes politikai akarat sincs meg erre. Valamely határt azonban kell szabni, annak ellenére is, hogy egyes államokban valóban nincsenek erre törvények. Azonban ne felejtjük el: azokban az országokban, ahol ezt erkölcsi kérdésként kezelik, több száz éves hagyományokkal rendelkező demokráciák működnek, és nincs ilyen közeli és tragikus múlt, mint itt, Magyarországon.

– **Külföldön vannak bejártotat és működő jogi szabályozások a gyűlöletkeltség ellen?**

– Vannak, de nem biztos, hogy mindig büntetőjogi eszközökkel kell folyamodni. Néha szerintem hatosabb, ha polgári jogi eszközökkel (pl. kártérítés) lépünk fel az üszítőkkal szemben. Külföldön, Nyugat-Európában mindkét megközelítésre van példa. Ha valakit szemlél szemben, nevével nevezve sértenek meg, akkor azt a magyar jog is szankcionálja. Azonban ha csak általánosságban beszélnek durván, sértően a cigányokról vagy a zsidókról, akkor ez ellen jelenlegi jogrendszerünk szerint nem lehet fellépni, mert nincs konkrét sértés! Pedig ezek az általánosságban elmondott üszítések rendkívül kártékonyan hatnak közösségünkre, és növelik a többi egyházhoz képest egyébként is meglevő komparatív hátrányunkat. Ha a zsidóság ellen üszítanak, akkor a híveink félnek kezdenek, ha félnek, nem jönnek zsinagógába, és így – például – nem is adományoznak. 64 éve nem tudjuk elérni, hogy ezt a hátrányt behozzuk.

– **Téhat ez egy látszatgyengülés az egyházak között?**

– Igen, amellyel, hogy meg kell becsülni azokat az eredményeket, amelyek a kialakuló demokrátiát hozott. Tény, hogy 90 óta könnyebb vallásos zsidónak lenni, de még így is

nagyon nehéz. Hétről hétre újabb és újabb gyűlöletkeltő szövegeket hallani, és ezek árményében nehéz vonzó felekezetet építeni.

– **A gyűlöletkeltő cselekmények, megnyilvánulások ellen a Mazsihisz jogilag fel szokott lépni, tesznek feljelentést?**

– Gyakorta nem, mert nem tudunk. Hiányzik az ehhez szükséges jogi legitimitáció és törvényi háttér. Inkább csak kommunikációs eszközeink vannak.

– **Itt ülünk a Mazsihisz Jogi Osztályának irodájában. Mit kell tudni csapatukról?**

– Nagyon szeretek itt dolgozni, jól felkészült és kedves kollégáim vannak, akikkel magánemberként is kedveljük egymást. Ez pozitív értelemben rányomja bélyegét munkánkra, amelynek legutóbbi eredményei közé tartozik, hogy egy elbirtoklási perrel végre sikerült rendeznünk a rabbioképző József körüti épületnek helyzetét. Ebben kollégáimnak volt országlánsze, elsősorban Rosta Mártonnak, aki a pert vitte a bíróságon. Nem ilyen látványos, de annál többet hoz pénzértárunkunkba Ungár Richárd kollégám munkája, aki számos határozati pert nyert már meg, és sok előnyös szerződést közzétehetett neki. Önmagában csak tehetséges ügyvéd, hanem a régi zsidó élet nagy mesélője is ebben. Velünk dolgozik még Kiss István, aki szinte együtt nőtt fel a csapattal, eleinte mint egyetemista, most pedig mint ügyvédjelölt erősített bennünket. És persze itt van a mi jidisse mámnánk, Judit, az ő vállán van az egész adminisztráció, viszi a jegyzőkönyveket és felelős a jó hangulatáért.

– **Milyen eredményeket sikerült elérniük? Mire a legbüszkébb?**

– Néhány héttel ezelőtt nyertünk meg egy precedensértékű pert. Egyik hittestvérünk bátyját 1944-ben edesanyjával a gettóba zárták, aki hat éves csöppnyi csecsemő, aki mellől elpárancsolták az anyukáját, és mivel enni nem kapott, éhen halt. 64 évvel a történet után a Kárpótlási Hivatalnál akadt olyan ügyintéző, aki képes volt olyan határozatot hozni, hogy ez után a meggyilkolt csecsemő után nem ítélnék meg kárpótlást az igényt benyújtó testvérének. Azt állították, hogy ez nem a hatósági önkény következménye volt...
– **Ez több, mint hanyagság, ez már maga a rosszindulat. Sőt, talán még az antiszemitizmus kifejezése is megköveteltnél.**

– Ezt nem mondanám, itt egész egyszerűen egy érzéketlen, empátiától és jóindulattól mentes ügyintézőről volt szó. Tudni kell, hogy ilyen jellegű ügyekben korábban még soha senkinek sem sikerült nyernie a Kárpótlási Hivattal szemben. Éppen ezért óriási dolog, hogy a bíróság igazat adott nekünk, hatályon kívül helyezte a határozatot, és új eljárásra kötelezte a hivatalt. Ez egy újabb lépés afelé, hogy a sebek begógyuljanak. Nem egy jelentős összegről van szó, de annál fontosabb gesztusról.

– **Sok holokausztal kapcsolatos ügyel keresik meg önöket?**

– Nagyon sok idő, elesett ember

keres meg bennünket, és mi mindig örülünk, ha segíthetünk nekik. Ha jogilag nem is mindig tudunk és lehet már mit tenni, de legalább elbeszélgetünk velük...
– **Egyébként még mindig sokan hagyják ebből a generációból a Hitközségre vagyonárnyait?**

– Nagyon kevesen. Néhány év óta – egy-egy kivételtől eltekintve – szinte senki. Egyrészt azért, mert ez a generáció már elmenőben van, az ide költöző fiatalabb hittestvéreink többségének pedig már van családj. Emellett még mindig jelentős azok aránya, akik nem végredelekeztek, és ekkor marad az állami öröklés.

– **Ön egy intézmény a Mazsihisz belül, akitől nagyon sokan keresnek jogi segítséget, tanácsot. Hogy alakult ez ki?**

– Nem tudom, szívesen segítek, ha megkeresnek. Ezért nem is szoktam semmit elfogadni vagy pénzt kérni, nem ügyvédi mércével mértem ezeket az eseteket.

– **Milyen ügyekben szoktak tanácsot kérni?**

– Ingatlanügyekben, birtokháborítási ügyekben, kárpótlási ügyekben, családi problémák esetén... Fialatok és idősek egyaránt jönnek, ami azt bizonyítja, hogy a fiatalabb korosztály is megbizik az osztályunkban. Két csoportra oszthatók. Vannak, akik nagyon boldogok, hogy ránk akadtak, még akkor is, ha nem zsidók. És vannak olyanok is, akik félhívják, hogy segítséget szeretnének kérni, és mikor megmondjuk nekik, hogy ehhez be kellene jönni a zsidóság székházába, akkor elkezdnek ordítani és reklamálni, hogy „már itt is a zsidók vannak?”

– **Ezek a „kulturányek” hogyan, milyen forráson keresztül jutnak el Önökhöz?**

– Szerepelünk az Igazságügyi Hivatal jogi segítségnyújtási jegyzékében. Néha olyan durva megnyilvánulásokban van részünk, hogy utána napokig nyomasz legkelleg...
– **Hogy került a Hitközséghez?**

– Az újságban láttam egy hirdést, hogy a Mazsók titkárt keres. Később felkérték, hogy dolgozzam a jogi osztály ügyvédként. Ez az eddigi legkedvesebb, „legitokzatosabb” munkahelyem, sokat tanultam. Volt kiöl... A gazdasági életet és ügyeket is szerettem vinni, de egy idő után megcsömörlöttem tőlük.

– **A Mazsihisz mellett sok más tevékenységet is végez.**

Jogi ismereteket tanítok a rabbioképzőben, korábban a Duna Tévében, most pedig a Magyar Rádióban vagyok kuratórium tag. Emellett szervezőbizottsági tagként dolgozom a négy történelmi egyház hitéleti bemutató Stáció magazinak. A Mazsihisz képviselőletben tagja vagyok még az Országos Büntemelési Bizottságnak, amely szintén fontos megbízás, és nagyon gyakran ülésezünk.

– **Hogyan került kapcsolatba a médiával?**

– Évekig szóvivője voltam a Mazsihisznek, és akkor tanultam meg, hogy minden szónak, arandításnak óriási jelentősége van. Szerencsére sikerült botránnyoktól mentesen átvészelnem azt az időszakot! Emellett előljáró vagyok a Hegedűs Gyula utcai körzetnek és tagja a Mazsihisz és a BZSH Közgyűlésének. Nagyon sok emberrel kerülök kapcsolatba, és igyekszem segíteni nekik. Büszke vagyok arra, hogy a Hitközségben dolgozó munkatársainkat érintő ügyek, problémák 95 százalékát sikerül házon belül megoldanunk. Van egy olyan mondas, hogy zsidó zsidót ne pereljén be. Erre szolgált korábban a felekezeti bíróság, amely a közösség emins, jogot ismerő tagjaiból áll. Ennek újbóli felállítására nagy szükség lenne, és esélyt is látok rá.

MEGHÍVÓ

Az Újpesti Zsidó Hitközség előjárósága tisztelettel meghívja Önt és kedves családját 2008. szeptember 14-én, vasárnap délután 5 órakor a zsinagógájában rendezendő

KÁNTORKONCERTRE

A belépés díjlatlan, de köszönettel fogadunk adományokat a bejáratnál.

Cím: Újpest, Berzevicy u. 8.

Megközelíthető: a 3-as metró Újpest-Városkapu megállójától

Fellépnek: **Fekete László**, a Dohány utcai zsinagóga főkántora,

Klein Ervin, a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga főkántora,

Szilágyi Gábor, az újpesti zsinagóga kántora,

Zucker Immanuel, a Nagyfuvaros utcai zsinagóga kántora

Klein Judit énekművész.

Közszöntöt mond: **Szerdóc Ervin** rabbi helyettes

A műsort vezeti: **Deutsch László** főrabbi

Orgonán kísér: **Lisznay Mária**, a Dohány utcai zsinagóga orgonistája

Minden kedves érdeklődőt szeretettel várunk!

Kérjük, hogy a férfiak fedett fejjenek be a zsinagógába!

A kápolnásnyéki holokausz emlékei

Az 1944. esztendőben, a második világháború vége felé járunk. Emlékeztem szerint június lehetett. A tanulmányok – magamat is beleértve – a nyári szünet elején tartott. Már túl voltam a polgári iskola második osztályán. 1944 őszétől a harmadik osztályban kellett volna újabb ismeretekre szert tennem, de az oktatás helyzete végül is másként alakult.

Anyám valamiért beküldött a faluba, de az is lehet, hogy apámtól kaptam valamilyen testre szabott feladatot.

Gyermeki ésszel akkor még nem tudtam felfogni azt a később tudatosodó szörnyűséget, amely a szemem előtt kibontakozott. Nemes Imre bácsi boltja elé érve tárult elém az a látvány, amelyet azóta sem felejtettem el. A Fő utca túoldalán, a gyalogosok számára fenntartott útvonalon, vállra akasztott szuronyos puskával, kakastollas csendőrök kísérték a gyűjtőhelyre a helyi és a környéki zsidó lakosságot. Fiatalkokat, gyermekeket és öregeket, nőket és férfiakat. Csak a legszücskésebb holmikat vihették magukkal egy-egy bőröndben vagy táskában. Mielőtt a gettónak kijelölt, Ries-féle vendégfogadó udvarára értek, rövid pihenőt engedélyeztek számukra a térről szélesedő szennvedések útján. Az idősebb emberek és az asszonyok teljes apátáiba süllyedtek. Felőtt fejfelükük talán tudták, de legalábbis érezték, hogy borzalomk várnak rájuk, aminek a vége a teljes megsemmisítés lehet. Az anyák féltőn húzták magukhoz gyermekeiket. Emlékszem Gyémánt Editre, Egri Lacira, akik velem egyidősek voltak, és a korábbi iskolájukban megszüntetett oktatás után a református iskolában tanultunk egy osztályban. Ők is láthatók voltak a tömegben, a Weszeli Petivel, a Spét Gyurival és más gyermekekkel együtt. Nem felejttem Dénes Jancsit, akit kisgyermekkorom óta ismertem. De a szülők közül is előttem vannak a Dénesék, a Hirschlerék, a Krauszék, a Deutchék, a Fürediék és mindazok a családok, akikkel a faluban gyakran találkozunk. Ott voltak mindannyian, több mint százán, a faluban élő mintegy 25-30 család, Kápolnásnyék lakosságának öt százaléka és a szomszéd

községek közül a kápolnásnyéki hitközséghez tartozók. Az erősebbek segítettek, támogatták a gyengébbeket. Kávét, teát kínáltak azokat, akiknek ez erőt adott.

A döbbenetes erejű, emberi elmével felfoghatatlan – de tettekben megvalósult – borzalom csak az egyik stációja volt mindazon szörnyűségeknek, amelyeket a zsidó lakosság átélt. A gyalázat azzal kezdődött, hogy részben a lakásukon, részben más elkülönített helyiségekben motozásnak vetették alá őket. Az előre kitervelt bűncselekmény, a zsidóság megsemmisítésének kivitelezése rendhagyó módon fordított sorrendben történt. Először a rablást hajtották végre, és később a gyilkosságot. A motozás során elszedték a fellelhető ékszereket, a gyűrűket, az aranyláncokat, a karpereceket, a függőket. Ebben a cselekményben a faluban ismert személyek vettek részt, akiknek hozzátartozói ezután naponta más és más ékszer aggattak magukra. Nevük említésre sem érdemes, mert már nem élnek. A következő lépés volt a már otthonukból elhurcoltak lakásának feldúlása és kifosztása. Történt mindez a 20. század közepén, Horthy Miklós negyedszázados országlásának utolsó évében. Akikkel szemben mindezt elkövették, a magyarországi zsidóság több százéves táboraiba tartoztak, akiket az Osztrák–Magyar Monarchia idején teljes megbecsülés övezett, és őket semmiféle megkülönböztetés nem érte. A zsidótemetőben található síremlékek is ezt igazolják. Ott alussza örök álmát néhány Szarvasi Sebes Lipót Ferenc honvéd ezredes és néhai Grünfeld honvéd alezredes.

Az elhurcoltak, szabadságuktól megfosztottak lakóhelyük adófizető, magyar állampolgárai voltak, magyarnak vallották magukat. Azonosultak azzal az eszmerendszerrel, amely a kort jellemezte. Az iskolába járó zsidó gyermekek reggelként együtt skandáltak a magyar hiszkegyet és a szokványosöveget, amely szerint „csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország”.

Az eszmei azonosulás nem bizonyult elegendőnek. Az állampolgári

egyenlőségnek az 1938. évtől megjelenő zsidótörvények vetettek véget. E törvények paragrafusai szolgáltatnak alapot a zsidóság teljes jogfosztására és fizikai megsemmisítésére. Községünk zsidó lakossága is e paragrafusok hatálya alatt volt köteles a hatágu, méretes sárga csillagot a mellére tűzni, mert nélküle az utcára sem léphetett. Mindez beleegyződött az egész országra kiterjedő gyalázatba, amelyet a gettó létrehozása követett. Mint már jeleztem, erre a Ries-féle vendégfogadó udvarán és helyiségeiben került sor, ahol ember-ellenes körülményeknek kitéve zsúfolták össze. Élelmézsükről nem gondoskodtak. Néhány bátor közéleti személyiség – pl. Vároczki László gazdálkodó, t. százados, a református egyházközség gondnoka, mások kíséretében szállított be némi élelmiszert számukra. Néhány nap elteltével került sor az összegyűjtött zsidóság vasútállomásra kísérésére, marhavagonokban történő elhelyezésére és elszállítására. Ezek után valamely koncentrációs tábor következett, mint célállomás. A halálba hurcolt áldozatok közül mindössze kilencen tértek vissza. Közülük ma már csak három idős, beteg ember él.

Elgondolkodásra késztet, hogy Kápolnásnyék lakossága milyen keveset tud ezekről a borzalmakról. Az önkormányzat képviselő-testülete és a Református Egyházközség érdemelnék elismerést, amiért évente szerveznek megemlékezést a deportálás évfordulóján, június hónap egyik vasárnapján. Sajnálatos, hogy e megemlékezéseken a résztvevők száma viszonylag alacsony. A tanulmányok, az iskoláskorúak részvételre is kívánvalót hagy maga után. Egyet lehet érteni azokkal a véleményekkel, amelyek szerint az áldozatok személyéről történt megemlékezésre hangsúlyozottabban kellene törekedni.

Napjaink egyes ideológiai megnyilvánulásait tekintve megdöbbentőnek kell minősíteni, hogy a 20. század milyen aknákat hagyott maga után az emberi lelkekben, amelyek még mostanság is robbanásveszélyesek lehetnek, ha nem figyelünk eléggé.

Mészáros László

Esther Jungreis Budapesten

„Az élet egy próbatétel” címmel Esther Jungreis rebbecen szeptember 15-én, 19 órakor előadást tart az Uránia Nemzeti Filmszínházban (1088 Bp., Rákóczi út 21.). A Mazsihisz által szervezett esten April H. Foley az Amerikai Egyesült Államok nagykövete és Aliza Bin-Noun, Izrael állam nagykövete lesznek a díszvendégek. Jegyek kaphatók (1000 Ft) az Urániában és a Fesztivál Jegyirodában (Síp u. 12.).

A harminchat éves férfit mielőtt elhurcolták volna kényszermunkára a németországi koncentrációs táborba, Budapesten munkaszolgálatra vitték el kétszer is, ahonnan még sikerült otthonába visszakérülnie. Legutoljára 1944-ben, június végén látták családjának tagjai. A hajnali órákban kellett bevonulnia. Az volt az utolsó alkalom, amikor elbúcsúzhattak tőle.

Vízöntő jegyben született, akire oly jellemző a szabadságra, függetlenségre való erős vágyakozás, törekvés. Nyilván mindent elkövetett, hogy visszajöhessen hazájába, Magyarországra.

Még egy utolsó búcsú novemberben, ez már nem személyesen, levél Mosonmagyaróváról, melyben szeretteihez szól, tudja, érzi, nincs többé visszateérés. A végén a kérs: ne felejtsek el azokat, akik annyit szenvedtek ezen a földön.

Halálának körülményeiről semmi biztosat nem lehet tudni.

Többszöri szökési kísérlet után már nem büntették, mint néhányszor tették, hanem jól célzott mozdulattal egy SS-tiszttel vetett véget oly rövidre szabott életének.

Nem ő volt az egyetlen, akinek ez a sors jutott.

Felsorakoztatott, megrendült sorstársai előtt ily módon megtart példát mutató a kegyetlenségükről híres kápok, hogy lássák,

jól jegyeztek meg azok, akik még életben vannak: így jár az, aki szökni próbál.

Pár percig még élt. Talán nagy gyorsasággal perogtak visszafelé életének távoli, közeli eseményei egyaránt.

Talán maga előtt látta szeretett, általa nagyra becsült feleségét, aki már áldott állapotban negyedik gyermekükkel, a három kislányukkal együtt kísérte le őt végérvényesen utoljára a ház kapujáig.

Talán maga előtt látta a kicsiket is, amint kézen fogva, szorosan egymás mellett lépkedve jönnek ki a Holló utcai gettóból, örülnek, el sem hiszik, hogy végre megszabadulnak a sok rossztól, nélkülözéstől, megint tudnak nevetni, vidámak lesznek, mint azelőtt voltak.

Talán biztos volt abban, hogy a gyerekek minden reggel megnézik az ágyát, melyben hosszú ideje nem alszik senki sem. Szeretnék tudni, megérkezett-e éjjel az Apu. Micsoda meglepetés lenne, ha egyszer valóban ott találnák! Bizonyára mindjárt kérnék a Tula és a Muka mesét, odabújónak mellé, mint annak

idején, véget nem akarna érni a nevetés, mókázás.

Azt tudta, hogy nemsokára megszületik negyedik gyermekük, azt azonban nem, hogy bizony fűcska lesz, aki után annyira sóvárgott.

Talán megjelent előtte annak a kedves rokon férfinak is az arca, aki mindig azzal húzta, hogy nem tud három leány után összehozni egy fiút.

Egy számára nagyon kedves képet láthatott

Munkaszolgálat – kényszermunka

maga előtt. Csak egy villanásnyi az egész. Otthon vannak. Nagy nyugalom veszi körül kettőjüket. Esküvő utáni szép napok. Ülnek egymáshoz simulva, és hallgatják a rádióból: Jiddise máme, a kabátjája csupa folt. Egyetlen kincse a fia mosolygása volt. A legjobb falatot szájától vonta meg, nőttek a gyerekek, és ő megöregedett.

Még mielőtt végérvényesen elcsendesedett volna körülötte minden, látni és hallani vélte, hogy azok a társai, akikkel már hosszú ideje éjjel-nappal együtt volt a koncentrációs táborban, szenvedések színhelyén, most körülállják, s halkán, felemelt fejfel, átszemlülve,

inkább csak zümmögik azt a dalt, melyet esténként vagy hazafelé a munkából holtfáradtan, ha egyáltalán még volt hozzá erejük, együtt énekeltek: Szeretitek a népet, és meghaltatok. Mert meghal mindenki, aki igazán szeret. Csaldát, szerelmet feláldoztatok... És ezredek fűjják a Marseillaise dalát, és szabad lesz nemsokára az egész világ.

Elhomályosuló szemekkel felnézett a szürke égre, forgott körülötte a világ, amiből már nem érzékel semmit sem.

Azaz mégis!

Mintha távolból jövő, nagyon távolból érkező hangot hallott volna, egy cérnavékony csecsemősírás, inkább felsírásnak nevezhető, olyannak tűnt, ahhoz hasonlított, mint amikor megszületik egy újszülött kicsi baba, és jelzi világra jöttét. Kissé ugyan erőltlen volt még, meg messziről is érkezett, de szólt, hiszen eljutott hozzá!

Örömmel közölte: Apta! Itt vagyok! Megszülettem!

A nagy bajban a már gyengülő szív egy egészen rövid időre, a perc töredék részéig erősebben dobogott, jelezte: tudomására jutott a csodálatos hír.

Nem sokkal utána, hogy számára véget ért a sok szenvedés, a megamnyi megaláztatás, a testi és lelki gyötrelm, megszűnt az ő egyetlen kicsi Magyarországon.

Orlik Szidónia

Tényleg, kinek a fesztiválja...?

Olvastam a hvg.hu oldalon a Mégis, kinek a fesztiválja a Zsidó Nyári Fesztivál? című hozzászólást (vagy riportot) és a csatolt vagy kapcsolódó írásokat. Mi tagadás, ugyanazon a fórumon kívántam volna hozzászólni, de mivel rendkívül negatív tapasztalatom volt egyszer egy fórumra való beírással, úgy határoztam, hogy elkerülöm az ilyen „élményeket”, és itt írom le, amit szeretnék.

Az említett riportban többen nyilatkoztak meglehetősen elmarasztalóan a Zsidó Nyári Fesztiválról, annak szervezőiről, a műsor összeállításáról, milyenségéről. Olyan művészek, együttesek vagy szervezők szóltak meg, akik valamilyen oknál fogva nem szerepelnek a fesztivál programján. Lévény magam is művész (meg kéntör meg zsidó meg vallásos érzésű meg minden), úgy érzem, lenne egy-két megjegyzésem erről a témáról, és talán még valamicske közöm is van hozzá, vagy legalábbis hozzáértésem.

Nem idézek szó szerint, csak a tartalmi lényegre törekszem, hogy azt híven adjam vissza. A neveket meg jegyeztem meg, nem is az a lényeg tulajdonképpen, hanem az írás maga. Valaki azt írta, hogy a fesztivál (éppúgy, mint a Mazsichiz) nem követte a rendezvénymegvalósítás során végbenemelt változásokat, hanem minden maradt a régi, maradt a régi szisztéma, egy lépést sem lépett előre stb. Elsősorban itt azt jegyeztem meg, hogy én a Hitközeggel való elégedetlenségemet nem mosnám össze a fesztivál művészi jellege miatti elégedetlenségemmel, mert a kettő nem egészen ugyanaz, de ez csupán formai kérdés. A nyilatkozat lényege az, hogy van itt egy új trend, új művészeti irányzat, ami a mai zsidóságról és a mai zsidósághoz szól, a mai utca emberéhez, míg a fesztivál műsorát úgy állították össze, hogy az (a nyilatkozat szerint) egy „mese-zsidóságról” szól. Mint írja, van egy ilyen zsidóság Tejvével, a tejesemberrel, gyönyörű kántorokkal stb. Ők pedig (a nyilatkozók) mást próbáltak nyújtani, realitásból képet festeni és követni azt, ami nyugaton és keleten már megy. Amerikában ennek a műfajnak – mint mondja a nyilatkozó – már megvannak a szupersztárai. Amerikában élek, tudom, látom, hallom őket. Vannak nagyszerekek, és vannak... na mind egy. Sajnos a sztárrendszer, mint általában, itt sem igazolja, hogy a legjobboldaliból lesz a sztár.

Eddig nem lenne semmi hiba, az új törekvések fontosak, a világ nem áll meg, helyet kell biztosítani az új irányzatoknak, de szerintem nem feltétlen egy régebbi, de értékes irányzat terhére vagy annak a kizárásával. Helyet követelni az új irányzatnak nem a másik irányzat leszólásával, lenézésével kell, hanem művészi produkcióval és értékkel.

Az eredeti ösklezmer, tehát az, amelyik még nem volt dzsesszesítve, rockosítva vagy bármilyen más módon modernizálva, nagy tömegeket vonzott és vonz is, ez nem vitás. A klezmer mint régi zsidó lakodalmi és kocsmazene mintegy 150 éve hódít. Ami a „gyönyörű kántoréneket” illeti: az valóban gyönyörű és 200 éve megbecsült énekesi műfaj, művészi fokon való előadását a klasszikus vokális zene világában is jegyzik. Igénylői, mondhatnánk, rajongói vannak. Kár ezeket a műfajokat úgy említeni, mintha feleslegesek lennének, és művészi értéküket tekintve alacsonyabb helyet foglalnának el a modern törekvésekénél. Ezzel

szemben szent igaz, hogy kell a frissítés. Nemrégiben szóltam hozzá szóban és írásban egy vitához a kántorkoncertek műsorát illetően, ahó kifejtettem, hogy nem lehet csak az „örökzöldekre” építeni egy műsort. Amikor azt írom, hogy a klezmer a maga régi, eredeti formájában hódít, akkor nem azt jelentem ki, hogy a modernebb, dzsesszesebb, előremutató formában való megszólaltatás helytelen vagy szükséges. Szükséges, és jó művészi előadás esetén sikeres is, de... ettől még nem kell a régít kizárni, különösen azért nem, mert az új, ha helyes úton jár, a régiből táplálkozik.

Aztán az írások során elszabadul a pokol. Szóba kerül, hogy a Mazsichiznek hány tagja van, mennyiben képviseli a vallásos réteget, és mennyiben nem képviseli a nem vallásos. Jönnek a számadatok a 100 000 magyarországi zsidóról, ezeknek csak egy töredéke vallásos és egy töredéke Mazsichiz-tag. Szerintem sajnálatos, hogy ez a 100 000 zsidó csak a jóvátételek fizetése idején tartotta magát zsidónak, és akkor megtalálta a Mazsichizt is, mely tudtommal minden zsidó követését képviselte. Az, hogy a Mazsichiz vallási alapokon álló szervezet, igaz, és erre a neve is kötelezi, lévén HITKÖZSÉG. Akik ezt rossz szemmel nézik, azoknak a zsidósághoz nincsen vallási kötődésük, ezért nehezményezik azt is, hogy a fesztivál a hagyományos elem, vagyis a zsidóságnak a VALLÁSI része is jelentős szerepet kap. Persze aki 10-15 évvel ezelőtt még azt sem tudta, hogy zsidó, és arra főként a jóvátételre való lehetőség vezette rá, annak nem kell a vallási összetevő. A fesztivál viszont nem kizárólag belőlük áll, és nem kizárólag nekik szól. A kántorzene a vallási elemek közé tartozik. No de mi köze is lenne egyeseknek a ZSIDÓ fesztiválnak a valláshoz? Valóban, kinek a fesztiválja ez? En is ezt kérdeztem. En ugyan vallásos beállítottságú vagyok, de nem vagyok a világi indíttatású művek, műfajok ellensége (évtizedek óta foglalkozom operával, hogy is lehetne?). A zsidó zenén belül is elfogadom, értékelem, szeretem, becsülöm a világi jellegűeket, érdeklődéssel halgatom az újabb irányzatokat, a néha kissé rendhagyó megszólalásokat. Azt viszont kőriszakadtig állítom, hogy a zsidóság vallás is, nem csupán kultúra, hovatartozás, esetleg nemzetiesség. A nyilatkozó(k) által „mese-zsidóságnak” titulált réteg nem mese, hanem valóság. Élnek, vannak, és tisztelget érdemelnék.

A Zsidó Nyári Fesztivál műsorán igenis helye van a vallásos jellegnek IS, mert arra IS van igény. Helye van a régiek IS, a hagyományosnak IS, mert szeretik és kérik. A hagyomány és a vallási összetevők jelenléte nem csorbítja az újabb törekvések értékét, sem megjelenési jogukat. Meg kell találni az egyensúlyt.

Végül olvastam a fesztivál ideji programját, és azért találtam abban modernebb dolgokat is, mai törekvések is szót kaptak a műsorban. Az, hogy személy szerint melyik egyéni előadó, együttes, színész, zenekar, produkció kap fellépési lehetőséget... hát ezen lehet vitatkozni, mert mindegyik nem kaphat, és mindig lesz olyan, amelyik kiharad. Az, hogy ez igazságosan történik-e vagy sem, meddő vita lenne. Aki szervezi, aki dönt, annak a véleménye határoz. Ez az esetek többségében subjektív, hiszen arról van szó, hogy a döntési hatáskörrel rendelkező egyének

ez tetszik-e vagy az. No de nem ez a helyzet egy színházban, egy operában, vagy bármelyik előadó-művészeti ágba? Az igazgató, rendező, zenei vezető dönt, hogy az egyik művet vagy a másikat adják-e elő, egyik vagy másik művész megszólaltatásában. Ezekkel a választásokkal nem mindenki ért egyet, mégis döntő jelentőségűek. Ha én lennék a fesztivál művészeti vezetője vagy szerkesztője, egészen biztos, hogy a subjektivitás az én döntéseimben is ott lenne, és az az lenne, amiért ÉN úgy érzem, hogy jó, amiért ÉN vállalhatom a felelősséget. Valószínű, hogy mielőtt döntünk, meghallgatnánk mások véleményét is, de végül ÉN döntünk, és bizonyára nem mindenki meglegedésére.

Nem állítom, hogy a műsorban nem lenne helye korrekcióknak. Nem mondom, hogy minden tökéletes, vagy én mindent annak tartok. A tökéletességre csak törekedni lehet, azt elérni kevesen tudják. Bárki bárkit fog felléptetni, mindig lesznek olyanok, akik kimaradtak, és ezért megbántva érzik magukat. Joggal, mert művészi önbecsülésüket érte bántalom. Akkor is tudniuk kell, hogy ennek az orvoslása nem egy másik művész vagy műfaj leszólásával rejlik, mert ez az olvasóban azt a benyomást kelti, hogy ugyanezek nem szóltak volna meg, ha történetesen felléptek volna a fesztiválon. Más szóval: szerintünk a fesztivál azért nem jó, mert ők nem léptek fel benne.

A leszólásról még megjegyzésem, hogy valaki az egyik írásban a már említett „régis stílust” (mely az illető szerint urálja és jellemzi a fesztivál programját) az operett-höz hasonlítja. Ez pedig ismét a nyilatkozót minősíti, aki az operett szót degradáló és lenéző, szinte megalázó jelzőként használja.

A fesztivál 11 éve alatt én személyesen két alkalommal kaptam fellépési alkalmat. Mások az én műfajomban négyszer-öttször felléptek. Érzésem szerint közülük többel kiállnám a versenyt, de tény, hogy kétszer léptettek fel. Vállaltam volna-e többet is? Vállaltam volna, de nem hívtak. Ettől még nem biztos, hogy a fesztivál műsorán nem jó, vagy az illetékesek igazságtalanok. Majd ha úgy érzik, hogy engem akarnak felléptetni, szólni fognak, de lehet, hogy nem. Ezt én tudomásul veszem, és attól még nem tartom a fesztivált rosszul irányítottnak vagy kevésbé sikeresnek, kevésbé művésziinek vagy kevésbé igényesnek, mert személy szerint én nem lépek fel. Van róla véleményem, de igyekezem azt nem személyes indulatok vagy a sértettség érzése alapján megalkotni.

Az a művész, aki a művészi pályán igazságot keres, keserűen fog csalódni. Igazság csak magában a művészetben van, a pályát a személyes, subjektív benyomások, a nem mindenki kedvére való döntések és az ezekkel járó gyakran igaz vagy vélt igazságtalanságok kísérik.

Kinek a fesztiválja a Zsidó Nyári Fesztivál? Mindenkié, aki érdeklődik iránta. Mindenkié, aki benne van, akár mint közreműködő, akár mint néző. Mindenkié, aki megkapja vagy megkapni reméli azt, amire kíváncsi, azt, amiért elment arra a bizonyos előadásra, rendezvényre. Vallásos, nem vallásos, öreg, fiatal, haladó, konzervatív... sőt, tovább mehetnek: zsidó és nem zsidóé.

Sándor György főkantor-operaénekes

ZSIDÓSÁG RÉGI TOLLAL

Lapozgatás egykori zsidó újságokban

Tallózzunk még egy kicsit a Képes Családi Lapok 1941. január 12-i számában. Gruby Dávid, a nagy magyar zsidó orvos élete és működése címmel érdekes cikket olvashatunk, melynek aktualitását adta, hogy az egyik szélsőjobboldali orvosegyetemi egyesület, a Csilléry András-féle MONE azt a javaslatot tette, hogy korlátozzák a zsidó orvosok működését. A cikk írójaiban, akinek neve nem jelzett, fel sem merül, hogy vitába szálljon ezzel az eszeszszett javaslattal, mely nemcsak a zsidó orvostársadalomra mért volna csapást, hanem elsősorban a magyar lakosságot hagyta volna népégszükségüleg ellehetetlenül, különösen a vidéki falvak százeit, ahol oly fontos szerepet játszott a zsidó orvos. Ahelyett, hogy az egyetemes orvoslást újabb és újabb eredményekkel gazdagítva magyar zsidó orvostudósok nevei sorolnák, vagy azoké a szociálisan érzékenyeké, mint például a kislipesti Jahn Ferenc, az ingyen gyógyító „szegények orvosa”, akiről utat nevezték el napjainkban, inkább a kevésbé ismert, „Heine, Chopin, Liszt Ferenc, a két Dumas, Gambetta, Balzac, Ambroise Thomas és még felsorolhatatlanok sok nagy ember” orvosáról, Gruby Dávidról ír, „aki azonban nemcsak úttörő nagy tudós, de nagy magyar ember is volt, aki otthagya párizsi karrierjét, a szabadságharc kitörésekor késedelem nélkül hazajött. Végigküzdötte a szabadságharcot, aztán újra visszatért Párizsba”.

Gruby Dávid életétörténete nem típusos, hacsak abban nem az, hogy egyéni és utánozhatatlan, ami annyira jellemzte a 19. században felívelő zsidó karriereket.

A paraziták és gombok által okozott bőrbetegségek kórokozójának megtalálása révén nevét az egész világ megismerte. Korszakalkotó felfedezése az akkor primitív mikroszkóptechnika mellett hihetetlen teljesítményt jelentett. De nemcsak mint kutatóorvos, hanem mint gyógyító orvos is hírnévre tett szert. Évtizedekkel megelőzte kortársát. Gyógymódjai ma már közszeret, akkor azonban nemegyszer vadódtak meg kuruzslással. Módszerének lényege az volt, hogy a gyógyításnál olyan szempontokra is ügyelt, melyek ré mások nem. Az egyes megbetegedések diagnosztizálásakor különös figyelmet fordított bizonyos lelki jelenségekre, emellett számításba vette a testmozgást, a táplálkozást, az éghajlat és a környezet hatásait is. Pacientúrájához uralkodók, főurak, művészek,

politikusok tartoztak. „A szellem fejlődelmének nemcsak orvosa, de barátja is volt.” Vágyonokat keresett, de gondolt a szegényekre is, akiket minden vasárnap, amikor is ingyen rendelt, buzgalommal és szeretettel gyógyított, sőt, a legtöbb esetben a további gyógyuláshoz szükséges pénzt is ő adta. Cannes-ba küldött tüdőbetegeket, mozgásszervi, emésztési panaszokkal Karlsbadba, és naponta ötven ember érkezett az ő szánlájára egy párizsi vendéglőben. Hogyan gyógyuljon meg, ha rosszul táplálkozik? – mondogatta barátainak szerényen, ha felemelték előtte a Gruby szegényeiről véleményét.

Igen, vagyonokat keresett, de jóvődelmének túlnyomó részét nincstelenek kapták. Őstündőfjait alapított szegény orszónthalgatók támogatására. Mindig magyarnak vallotta magát. Élénk figyelemmel kísérte az itthoni eseményeket, szoros kapcsolatban állott hazájával élete utolsó percéig.

Tudományos eredményeire a Magyar Tudományos Akadémia is felfigyelt. Gyakran váltott vele levelet Almási Balogh Pál, az Akadémia titkára, szinte naponta keresték fel a nagy orvostudóst Magyarországról Párizsba érkezett főurak, művészek, írók, tudósok és egyszerű emberek.

Nyolcvankilenc éves korában hunyt el. Eredményes, nagy ívű életútja ért véget halálával. „Vágyonát szegény betegekre és az orvostudósok céljaira hagyományozta.” A múlt idő mindenben őt igazolta. „El akarták vitálni magyarságát, és Bécsben, 1926-ban Rille professzor, aki Grubyt osztráknak tartotta, így beszélt róla: Szeretett iskola, mondom néked, ha még egyszer egy Gruby születik, akkor ne tartszds le magadtól, ne hagy többé idegenbe vándorolni (másképp évtizeddel később „Grubyt” ezreit megaláztaték le. – A szerk.), tartsd erősen, maradj nál hozzá, iránta hálából, magadnak a tudományai erőkre vitelért és a dicsőségetért.”

Erőképe bőrklinikák terméit díszíti világszerte. Néhány professzor szerint a világ legnagyobb mikológusa volt.

„Párizsban nyugszik, sírja közvetlenül Heine sírja mellett van, a költő mellett, akivel gyakran beszélgetett, és akít haláláig gyógyított, vigasztalt és a nagyszívű, lángező ember.”

Így fejeződik be a cikk 1941-ben, amikor a zsidó embereknek oly nagy szükségük volt lelki vigasztalásra Magyarországon.

Magén István

Hírek, események röviden

– **Templomjegyek árusítása.** A Dohány utcai körzet szeptember 8-án megkezdje az őszi ünnepekre szóló templomjegyek árusítását. A jegyeket munkanapokon 8.30-tól 12 óráig lehet megvásárolni a Bp. Síp u. 12., I. em. 30.-ban. Telefonon érdeklődni a 413-5500/146-os vagy 116-os melléken lehet. Bővebb információ: http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=19034

– **Holokauszut Emlékközpont.** Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10-18 óra között. Telefon: (1) 455-3333. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu.

– **Szalai Györgynek,** a Dózsa György úti körzet volt elnökének sírköveátváltása 2008. szeptember 12-

én, pénteken, 11 órakor lesz a Kozma utcai temetőben.

Programajánlat

SZEPTEMBER

Generációk Klubja (VI., Hunyadi tér 3.)

8., 15.00: Kárpótlással kapcsolatosan válaszol a felmerülő kérdésekre a Szertartási Osztály munkatársa.

15., 15.00: Totha Péter Joel rabbi lesz a klub vendége.

22., 15.00: Kibeszélt. László Miklóssal beszélgetünk.

Szeptember hónapban az ünnepek miatt ez az utolsó együttlétünk, október 27-én, hétfőn, délután találkozzunk legközelebb. Gyógytornával kapcsolatban az érdekelteket telefonon értesítjük az első foglalkozás időpontjáról.

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Keresem Schwartz Zsuzsát, Szántó Zsuzsát, Breuer Verát vagy osztálytársaikat, akik az 1948/49-es tanévben a pesti zsidó gimnáziumba (Abonyi) jártak. E-mail: evamandel@orange.fr. Weisz Éva Marika (Eva Mandel), postacím: 19 Bd. de Montmerency, 75016 Paris, France.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ nagyméretű és kisebb festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT**, porcelánokat, régi álló-, fali- és díszkorlát, **BRONZ-, FA-ÉS MÁRVÁNSZOBROKAT**, barokk bútorokat, **TABERNÁKULUMOT, SZEKRETERET, RENESZÁNSZ DOLGOZÓSZOBÁT** veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatéki első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZBEN**. Tel.: 214-4850, 06-20/323-4104.

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

A Chevra Kadisa női tahaaró-alkalmazatot keres. Jelentkezés Kálmán Tamás igazgatónál: 413-5500/127.

Fogorvosi rendelők címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. I. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestitlet és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohellal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülméletését vállalja. Amennyiben az Ön családában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságban a 413-5580-as telefonszámon, vagy e-mailen a rabbitestitlet@mazsihisz.com címen, hogy a gyermek Abraham szövetségébe felvehesse.

Gyűjtő vásárol ezüsttárgyakat, cukordobozt, gyertyatartókat, tálcákat, gyümités-tálcákat, evőeszközöket (gümiosat is), judaikatárgyakat stb. T: 06-20-476-7144.

Könyvnyomtatás, fűzetkészítés, színes nyomtatás, plakátnyomtatás. Messenger: 315-0264.

Kárpótlási jegyért a jövő években is a legelőbbit fizetem. Kérésre házhoz megyek, készpénzzel. Tel.: 06-30-323-1976.

Fogorvosi magánrendelőmet, amely 25 éve működik, a XIII., Pannónia u. 5. (1. csengő) alá helyezem. 2008. szeptember 2-től kedden és csütörtökön 16-19 óráig várom régi és új betegeimet. A teljes körű fogorvosi ellátáson túl lehetőség van hipnózisban történő kezelésre is. Bejelentkezés: +36-20-808-5580. Dr. Diamant János fogszakorvos, hypnondonta.

Eladó 48 m²-es, egyszerű, összkomfortos, felújított örökklakás a VII. ker., Damjanich utcában. Tel.: 364-2979.

A budai körzet felvételt hirdet sámeszi munkáról betöltésére. Érdeklődni lehet iródnakban személyesen (1023 Frankel L. út 49.), vagy telefonon (326-1445), 7-13 óra között.

Fejfájással és mozgásszervi panaszokkal küzdő betegeimet várom Szent István körúti rendelőmben csütörtökönként. Időpont-egyeztetés: 30-205-7375. Dr. Rosenberg Agnes.

Antik csillárok javítása, vétele, eladása. 321-2972. Bp., Hevesi S. tér 3.

Órajavítás, antik órák teljes restaurálása, esetleg oda-vissza szállítással. Órák, elemek, csatok, óraszíjak (erős csuklóra is) nagy választékban. Tel.: 06-70-505-5620, napközben, VII., Garay u.-Murányi u. sarkon, a Garay térnél. Jung Péter. Web: www.jungoras.hu

Régi papírokat, képeslapokat, kitiintéseteket keresek megvételre. 06-20-264-0116.

A VII. kerület egyik legszebb részén, a Hősök tere szomszédságában, a Dózsa György úton 3 és fél szobás, 95 m²-es, nagypolgári lakás eladó jó állapotban. Irányár: 21 millió Ft. Érdeklődni lehet a 322-9168 számon.

Kanadai gyűjtő vásárol mindenfajta régi-séget. 06-30-871-5062.

Újlipótvárosban, Tátra utca elején eladó egy elegáns, 91 m²-es, háromszobás, két fürdőszobás, teljes körűen felújított, második emeleti lakás liftes házban. Érdeklődni lehet 9-20 óráig a 06-30-317-1811 telefonszámon.

Nagyszüleim, dédszüleim áldott emlékére alapítandó emlékműzeumba kiállítás, oktatás, a zsidóság kultúrájának megőrzése céljából várom családi emlékeket (képek, dokumentumok, kegytárgyak) felajánlását. Ezúton is köszönöm az eddigi adományokat. Rosenfeld Dániel, 1074 Bp., Alsóerdősor u. 22. 06-70-562-8244.

Leinformálható ápolónő (55 éves) eltartási szerződést kötne idős hölgyvel vagy úrral, otlakkal nélkül. Bármilyen megoldás érdekel. Elérhetőség: Judit, 06-20-912-8797.

Kiadó kétszobás, összkomfortos, kiváló állapotban lévő lakás jó közlekedéskor, két izraeli diáknak vagy családnak. 388-3072, este.

M A S S Z Á Z S V A R I Á C I Ó K ! Gyógymasször vállal svéd, frissítő, lazító, stresszoldó-beszéltető, talp- és gyógy-masszázs, gyertyás fül- és testkezelés, narancsbőr eleni, illetve zsíregítő kezelést. Kedvező árak, rugalmas időbeosztás. Házhoz is megyek. Tel.: 06-70-577-8117.

HÁZASSÁG

18 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8-10-ig, este 20-22-ig. E-mail: gyorgyi1@vivamail.hu

Salom társkövetítés. Tel.: 316-0265.

Zsuzsanna Nemzetközi Társkövetítő, www.atars.hu, 06-20-988-6839, 06-1-266-5401.

Dohány utcai templomkörzet HM Tábori Rabbínatus

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk önt és kedves családját közösen rendezett, hagyományos újköszöntő lecsopartinkra a Dohány utcai zsinagóga udvarába 2008. szeptember 14-én, 11 órára. (esőnap: szeptember 21., 12.00)

A műsorban közreműködnek: Fekete László, a Dohány utcai zsinagóga főkantora, a Klezmer Stúdió Zenekara, az ODESSA KLEZMER BAND, Cser Erzi és Pap Judit, Garai Róbert. Zongorán kísér: Lisznyai-Szabó Mária

Belépés, vasárnapi ebéd, zenehallgatás, mulatozás: INGYENES Menü: szendvics (de nem Hilléltől), lecsó, grill pulyka és marha, diabetikus süti, kávé, víz. Mindenkit szeretettel vár:

Fröhlich Róbert Kálmán Kálmán főrabbi és elnök

Mire „megy” az 1 százalék (és főleg mikor)?

A Hitközség pénzügyi helyzete egy szeletének jobb áttekintése érdekében megkerestük Hagymási Zsuzsanna pénzügyi és számviteli vezetőt. Megkérdeztük, mi a sorsuk azoknak az 1%-os felajánlásoknak, amelyekről az adófizetők a Mazsihisz javára rendelkeznek.

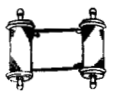
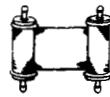
Mint tudjuk, az adminisztrációs eljárások miatt az elszámolások 2. azaz kettő évet csúsznak. Így például a 2006. évi jövedelem utáni felajánlásokat

2007 júniusáig kellett bevallani. Az APEH ezt 2007 végére összesítette. Ezt követően a felajánlás és annak költségvetés általi kiegészítését a következő év január 10-ig utalták át nekünk. Ezért a 2006-os jövedelem utáni 1% 2008-ban kerül (keült) felhasználásra.

Ami az összeget illeti, a felajánlás az adott esetben 67 606 311 Ft, az ehhez járuló kiegészítő támogatás 58 691 178 Ft volt. Összesen 126 297 489 Ft-ot kaptunk.

Ha valaki azt hinné, hogy egyedül csak az összeg számít, az téved. Tudnillik az ún. kiegészítő támogatás összege a felajánlók számától függ, így mivel a felajánlók száma csökkent 2005-től, ez is

IMAIDÓK

Templomok	Péntek este Szept. 5.	Szombat reggel Szept. 6.	Péntek este Szept. 12.	Szombat reggel Szept. 13.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	19.00	9.30	19.00	9.30
Vasvári P. u. 5. (lubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Békkocsis u. 2.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Kazinczy u. 27.	19.10	8.00	19.00	8.00
Alma u. 2.	19.00	8.00	19.00	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	19.30	7.30	19.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.00	19.00	9.00
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	19.00	9.00	19.00	9.00
Visegrádi u. 3.	19.10	9.00	19.00	9.00
Desseffy u. 23.	18.00	8.45	18.00	8.45
Teleki tér 22. (szefárd)	18.00		18.00	
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken	18.00		18.00	
Vác (Étvös u. 3.)	18.00		18.00	
Köcskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.10		18.10	
Székesfehérvár (Várkörűi 19.)	18.00		18.00	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.50	8.00	18.40	8.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	18.50	8.00	18.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Pécs (Füredi u. 1.)	18.00		18.00	
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.30		18.30	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Szeptember 5.	péntek	Elul 5.	Gyertyagyújtás: 5.88
Szeptember 6.	szombat	Elul 6.	Szombat kimenetele: 8.01
Szeptember 12.	péntek	Elul 12.	Gyertyagyújtás: 6.44
Szeptember 13.	szombat	Elul 13.	Szombat kimenetele: 7.46

Őszi ünnepeink

TISRI

9.29.	hé	erev Rajs Hásónó	18.09.
1	9.30.	ke Rajs Hásónó 1.	19.11.
2	10.01.	sze Rajs Hásónó 2.	19.09.
3	10.02.	csü Gödöllő büjtje	Vége: 18.45.
4	10.03.	pé	18.01.
5	10.04.	szo Sábász Súvó	19.03. Vájjitech / Háftóra: Súvó Jiszroel
6	10.05.	va	
7	10.06.	hé	
8	10.07.	ke	
9	10.08.	sze Erev Jajm Kippur	17.51.
10	10.09.	csü Jajm Kippur	18.53. mázkir
11	10.10.	pé	17.47.
12	10.11.	szo	18.49. Háázinu / Háftóra: Kaj Omár HáSém
13	10.12.	va	
14	10.13.	hé Erev Szukkajsz	17.41.
15	10.14.	ke Szukkajsz 1.	18.44.
16	10.15.	sze Szukkajsz 2.	18.42.
17	10.16.	csü Chajl hámajéd	
18	10.17.	pé Chajl hámajéd	17.34.
19	10.18.	szo Chajl hámajéd	18.36.
20	10.19.	va Chajl hámajéd	
21	10.20.	hé Hajsánó rábó	17.28.
22	10.21.	ke Smim Áceresz	18.31. mázkir
23	10.22.	sze Szimchász Tajró	18.30.
24	10.23.	csü	
25	10.24.	pé	17.21.
26	10.25.	szo Újhóldhirdetés	18.25. Bórészis / Háftóra: Kaj Omár HoKél
27	10.26.	va	
28	10.27.	hé	
29	10.28.	ke	
30	10.29.	sze Rajs Chajdes 1.	

csökkent. Ezért kell nagyon hangsúlyozni, hogy nemcsak az összeg, hanem a felajánlók száma is lényeges, a kisjövödelműek 1%-a is nagyon fontos! Fontos már csak azért is, hogy ne csökkenjen elismertségünk mint egyház.

A felajánlott összeget szociális és egészségügyi célokra fordítjuk. 2008-ban 278 600 000 Ft-ot hagyott jóvá a közgyűlés ilyen célra, tehát az 1%-ból befolyó bevételén túl a járadékból további forrást is hozzá kellett tenni.

A szociális és egészségügyi kiadásokból Budapestet kívül Szeged (Otthon) és Debrecen (Népkonyha) is részesült.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.u-online.hu
ujelet01@freemail.hu

Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUB

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjesztja a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklámok közlése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomatás:

VEZSPRÉMI NYOMDA ZRT.

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Bné Brák: a városháza fezei a „szombatszegő” költségeit

A vallásos városban újra és ismét működik a „szombatszegő”. Míg azelőtt az „intézmény” (egy nem zsidó, aki szombaton a szükséges munkát – főleg szülönök kórházba szállítását – elvégzi) magánkezdeményezésre és finanszírozásban működött, most ez „hivatalos” lett, és a városháza finanszírozza, a városi büdzséből.

Egyik feladata a „szombatszegőnek” hazaszállítani a Hácálá nevű mentőszervezet ügyeletesét, miután az riasztásra odament, ahol a segítségre szükség volt. A halacha szerint oda utazhatott, mivel életmentésről volt szó, de hazafelé már nem vezethette az autót, mivel ez már nem volt „pikuach nefes”. Így ha legközelebb újból hívják, az ügyeletes nem lenne elérhető, és nem siethetne a segítségére annak, akinek erre szüksége van. Itt lép színre a „szombatszegő”, aki a zsidó ügyeleteset hazaviszi.

(Személyes élmény: egyedül a sógoromnak volt annak idején Kfár Chábádban autója. Szombaton, ha egy nő vajúdni kezdett, őt riasztották, és ő vitte be a közeli kórházba. Haza azonban már nem jöhetett, és ott rostokolt a kórházban estig, a szombat kimenetelig. Ez senkit nem zavart volna, de mi lesz, ha még egy nőnek kell aznap szülni? – kérdezték az akkor még kis falu lakosai a helyi rabbit. Az nem gondolkodott sokat, hívatta a sógoromat, és közölte vele, hogy hazamehet, miután a szülönőt beszállította. Hogyhogy? – kérdezte a meglepett sógor. – Úgy, hogy neked kell a következő jöledet, szülönőt a kórházba bevenni, mivel más autó nincs... Volt úgy, hogy a sógor, akinek szombaton pihennie kellett volna, 2-3 ízben is megtette az utat a szarafenai kórházba. És vissza.)

Bné Brákban ezenkívül két riadóautó is működik péntekről szombatra virradó éjjel. Ezekben is két-két nem zsidó „önkéntes” ül, akik szintén a városházáról kapják fizetésüket. Feladatuk: megakadályozni azokat a kiskaliberű bűncselekményeket, amikre a vallásos város szinte vonzza, mint a mágnes, a kisfűtő besurranó tolvajokat, betörőket. Mindehhez a város egyik legnagyobb halachikus tekintélye, Smuél Wosner, illetve Eliezer Stern rabbi adta beleegyezését és útiteit rá bényegét.

Sábesz über alles

A botrány – bármennyire hihetetlen – Izraelben, a világ egyetlen zsidó államában történt, ott is Bné Brákban, a legvallásosabb városban. Ha bárhol másutt történik, azonnal antiszemitizmust látnánk benne.

Mi történt?
Az egyik nagy litván rabbi unokaöccsét – neve Kárelc – tanúként idézték be a rendőrségre valamilyen ügyben, amiből semmi köze nem volt, de tudomással bírt róla. Az illető vagy megfélemlített a dolgról, vagy nem tartotta nagyon fontosnak, mindenesetre nem jelent meg az adott időben.

Erre mit tett a zsidó rendőrség Bné Brákban? Megjelent az ifjú Kárelc lakásán szombat reggel két rendőr előállítási, illetve letartóztatási parancsral. „Most, azonnal” – mondta a rangidős, és hozzátette, hogy lent várakozik a riadóautó.

Az ifjú rabbi kérte, engedjék meg, hogy szombat lévén kidúst csináljon, majd kijelentette, hogy majd bemegy szombat este, a sábesz kimenetele után, mivel ő, vallásos zsidó lévén, nem utazik szombaton. A rendőrök nem tágtítottak, és egyikük már-már „kézzelfoghatóan” akarta a renitens rabbi tudomására hozni, ki itt az úr. A végén kompromisszum született: Kárelc elhagyta lakását a két rendőr kíséretében, miközben gyerekei kórusban sírtak és a szomszédok szem-

ESKÜVŐ

Veltner Péter és Frank Cintia az Európa Congress Center kertjében tartották esküvőjüket. A szertartást Deutsch Róbert főrabbi végezte. A gyönyörűen felszített

asztalok mellett megrendezett vacsorán volt zene, tánc, sevá brácho, bencsolás, azaz minden, ami szükséges egy felejthetetlen szimhához.

tanú volt az épületes jelenetnek, és bement a rendőrségre gyalog.

Este, a szombat kimenetele után engedték csak szabadon, amikor hajlandó volt aláírni a felvett jegyzőkönyvet. Az eset nagy port vert fel Bné Brákban, tiltakozások, tüntetések, interpellációk követték. Az egyik eljáró rendőrt kirúgták, a másik megrosvást kapott. A múlt héten pedig megjelent a nagybácsi, R' Niszim Kárelc házában Avi Dichter rendőrniszter, a Tel-Aviv körzeti rendőrfőkapitány és több magas rangú tiszt, és nyilvánosan bocsánatot kérték a „sajnálatos esetért, aminek nem lett volna szabad megtörténnie”.

N.

„Magánfesztivál” Halason

Negyedik alkalommal került megrendezésre a Kiskunhalasi Zsidó Nyári Fesztivál. Az ötlet Raáb András hitközségi elnöktől származik, aki látván, hogy mekkora érdeklődés veszi körül a budapesti Zsidó Nyári Fesztivált, arra gondolt, hogy vidéken is hasonló érdeklődésre számíthat egy efféle rendezvény. Idén először szerveztük meg önálló eseményként. Az állandó programokon kívül, melyek minden évben jelen vannak az egynapos fesztiválon, mint pl. klezmerkoncert, zsidó szokások bemutatása, zenei programok, kiállítások, igyekeztünk újdonságokkal fűszerezni ezt a „nyílt napot”.

Ebben az évben az egyik különlegesség a zsidó ételek készítése és természetesen kóstolása volt. Már reggeltől nagyban folyt a főzés a zsinagóga udvarán. Sölet, zsidótójas, raguleves, libatöpörtyű, halászlé, marhapörkölt és töltött káposzta illatozott az asztalokon, desszertként pedig a flódní, a macseszorta és a fánk ízeit élvezhette a közel félezer jelenlévő.

A megnyitótünnepség, amely három nagy eseményről szólt, a zsinagóga-avatás kezdődött. Az első és egyik legfontosabb esemény egy emléktábla-avatás volt: Dohány József volt kiskunhalasi főrabbié, aki 35 évig tevékenykedett városunkban. Külön megtiszteltetés, hogy erre az alkalomra a neves rabbi le-számraozottjaiból álló 25 fős delegáció érkezett Izraelből. Ezenkívül Svájc-ból, Kanadából, Amerikából, Csehországból is jöttek látogatók. Beszédet mondott

Raáb András, Markovics Zsolt szegedi főrabbi, Feldmájér Péter, a Mazsichsz elnöke, Jávör Mátyás, a székesfehérvári hitközség elnöke, valamint Dohány Róbert, Dohány József unokája. A másik esemény maga a fesztivál, mely nagy örömminkre megtöltötte a halasi zsinagógát: ritka dolog ez a ma már csak 30 főt számláló közösségben. A harmadik dolog a 60 éves Izrael. A megnyitón közreműködött Hardy-Horváth Mária, Kis Ibolya, Morvai Tamás és Raáb Gábor.

A bőséges ebédet zenei óra követte, ahol izraeli dalok mellett közismert darabokat, musicalrészleteket is hallhattunk Himmer Veronika, Nagy Szilvia, Nagy Anita és Raáb Gábor előadásában.

Ezután pódiumbeszélgetésre került sor, melynek keretében Markovics Zsolt főrabbi, valamint Édes Árpád református és Katona Béla baptista lel-kész olyan kérdésekről tanácskoztak, mint pl. hogyan jelenik meg a zsidó nép a keresztény hittanórákon, valamint Izrael a közfelfogásban.

Végső István bemutatta Holokausz Kiskunhalason című könyvét, majd az érdeklődők istentiszteleten vehettek részt, melyet Dohány József unokája tartott, és bekapcsolódhattak a Kamarás István szociológus vezette beszélgetés-be, melynek témája a vallásosság volt.

A zsinagógaudvari programok zárásaként a Jeruzsálem Express Klezmer Band koncertjét élvezhettünk több mint másfél órán keresztül.

A nap méltó befejezéséért a Kiskunhalasi Filmszínházban telt ház előtt mutatták be a Szabadkai Népszínház magyar tagozata a Szomorú vasárnap című színművet, mely Seress Rezső életét dolgozza fel.

R.

MAGÁNGYŰJTEMÉNYEMBE KERESK

ISMERT ÉS ISMERETLEN ANTIK ÉS MODERN FESTMÉNYEKET, ART DECO BÚTOROKAT, ASZTALI ÉS FALIÓRÁKAT, KERETÓRÁKAT, HERENDI ÉS MÁS PORCELÁNOKAT, KOVÁCS MARGIT, GORKA, SZOLNAY KERÁMIÁKAT, SZŐNYEGEKET, EZÜSTTÁRGYAKAT, BRONZSZOBROKAT, VALAMINT KIEMELTEN MAGAS ÁRAT ADOK ZSIDÓ TÉMÁJÚ FESTMÉNYEKÉRT ÉS TÁRGYAKÉRT STB. HAGYATÉKÉRT ELSŐ VEVŐKÉNT A LEGTÖBBET FIZETEM. BUDAY GABRIELLA, 06-1-240-3014, 06-20-2531819.

Kádár Béla

Keleti szőnyeg

Scheiber Hugó